

Høring om ændringer i land- brugsloven

Onsdag den 10. februar 2010 kl. 14.00 – 17.00
Landstingssalen, Christiansborg

Høring om ændringer i landbrugsloven

Høringsmappe til Folketings-høring for
Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
I Landstingssalen, Christiansborg
D. 10 februar 2010

Projektledelse i Teknologirådets sekretariat

Anne Funch Rohmann, projektleder
Tormod Olsen, projektmedarbejder
Jannie Poulsen, projektsekretær

Tryk

Folketingets trykkeri.

Høringsmappen er udarbejdet i forbindelse med Folketings-høringen om ændringer i landbrugsloven. Høringsmappen indeholder oplægsholdernes skriftlige indlæg, som skal tjene som baggrund for de mundtlige oplæg på selve høringen.

Høringsmappen kan findes i elektronisk form på www.tekno.dk/landbrugsloven.

Efter høringen vil der blive udarbejdet en høringsrapport, som også vil indeholde et resumé fra høringen. Rapporten vil også kunne findes i elektronisk form på Teknologirådets hjemmesiden. Rapporten kan bestilles i trykt form hos:

Teknologirådet
Antonigade 4
1106 København K
Telefon: 33320503
E-mail: tekno@tekno.dk

Torsdag d. 4 februar 2010.

Indholdsfortegnelse

Program	4
Folketingsmedlemmer i høringens spørgepanel	6
Præsentation af oplægsholdere.....	7
Blok 1: Landbrugets udvikling og rammevilkår for erhvervet	
Oplæg 1.....	9
Af Morten Blom Andersen, kontorchef, Areakontoret, FødevarerErhverv	9
Oplæg 2.....	13
Af Henrik Zobbe, direktør, Fødevarøkonomisk Institut, Københavns Universitet.....	13
Blok 2: Betydning for landbrugets struktur og –drift samt natur- og miljøforvaltning	
Oplæg 1.....	15
Af Hanne W. Tanvig, seniorrådgiver, Skov & Landskab, Københavns Universitet, Vejle	15
Oplæg 2.....	20
Af Ole Olsen, formand, Landsforeningen af Landsbysamfund.....	20
Oplæg 3.....	23
Af Lone Saaby, erhvervspolitisk direktør, Landbrug & Fødevarer.....	23
Oplæg 4.....	27
Af Ella Maria Bisschop-Larsen, præsident, Danmarks Naturfredningsforening.....	27
Blok 3: Lovændringernes betydning for ejerformer i landbruget, personers og selskabers erhvervelse, herunder bopælspligt.	
Oplæg 1.....	30
Af Niels Kærgård, professor, Afd. for International Økonomi og Politik, Fødevarøkonomisk Institut, Københavns Universitet	30
Oplæg 2.....	32
Af Susanne Schøtt, underdirektør, Finansrådet.....	32
Høringssvar i forbindelse med lovbehandlingen	35
Spørgsmål og svar i lovbehandlingen.....	40
Teknologirådets udgivelser 2006-2010	44

Program

Onsdag den 10. februar 2010

kl. 14.00 – 17.00 i Landstingssalen, Christiansborg, København

Høringen er arrangeret for Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri af Teknologirådet. Høringen handler om "Forslag til lov om ændring af lov om landbrugsejendomme" (L39) og søger at belyse mulige konsekvenser af lovændringerne.

Lovforslagets formål er:

- at modernisere landbrugsloven for at sikre et landbrugserhverv i fortsat vækst
- at normalisere reguleringen af landbrugserhvervet i forhold til den generelle erhvervsregulering.

Lovforslaget indeholder forslag om:

- at ophæve regler om husdyrhold og arealkrav
- at ophæve arealgrænser for erhvervelse og for forpagtning,
- at ændre reglerne om bopælspligt. Samt lempe reglerne om personers og selskabers erhvervelse, herunder at ophæve reglerne om fortrinsstilling.

Høringens ordstyrer er René Christensen (DF), formand for Folketingets Fødevarerudvalg

13.00- 14.00

Indskrivning. På grund af de skærpede sikkerhedsforhold på Christiansborg opfordres til at møde op i god tid. Adgang via besøgsindgangen til højre for hovedtrappen. Der serveres kaffe i sidelokalet til Landstingssalen frem til høringens start.

14.00 – 14.05

Velkomst ved formand for Folketingets Fødevarerudvalg René Christensen (DF)

14.05 – 15.00

Blok 1: Landbrugets udvikling og rammevilkår for erhvervet.

Indhold i og baggrund for lovforslaget. Forventninger til effekt. Sammenligning med udlandet. Faktorer med betydning for økonomisk vækst. Fremtidens landbrug i Danmark.

Morten Blom Andersen, kontorchef, Arealkontoret, FødevarerErhverv

Henrik Zobbe, direktør, Fødevarerøkonomisk Institut, Københavns Universitet

15.00 – 16.15

Blok 2: Betydning for landbrugets struktur og –drift samt natur- og miljøforvaltning.

Når arealkrav og (personlig) bopælspligt ophæves og der åbnes for nye ejerformer i landbruget, hvad vil det så betyde for landdistrikterne og deres 800.000 borgere? For måden at drive landbrug på? Og for miljø, natur og landskab?

Hanne W. Tanvig, seniorrådgiver, Skov & Landskab, Københavns Universitet, Vejle

Ole Olsen, formand, Landsforeningen af Landsbysamfund

Lone Saaby, erhvervspolitisk direktør, Landbrug & Fødevarer

Ella Maria Bisschop-Larsen, præsident, Danmarks Naturfredningsforening

16.15 – 16.55

Blok 3: Lovændringernes betydning for ejerformer i landbruget, personers og selskabers erhvervelse, herunder bopælspligt.

Hvad betyder lovforslaget for selvejet i landbruget? Hvilke alternative ejerformer til det hidtidige er mulige? – kapitalfonde, pensionskasser, aktieselskaber, selskabsdannelse? Hvilke perspektiver er knyttet til de nye ejerformer? Nye ejerformer – ny økonomi?

Niels Kærgård, professor, Afd. for International Økonomi og Politik, Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Susanne Schøtt, underdirektør, Finansrådet

16.55 – 17.00

Afrunding af høringen ved formanden for Folketingets Fødevareudvalg René Christensen (DF)

Folketingsmedlemmer i høringens spørgepanel

Medlemmer af Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Henrik Høegh	Medlem af Folketinget (V)
Tage Leegaard	Medlem af Folketinget (KF)
Bjarne Laustsen	Medlem af Folketinget (S)
Vibeke Grave	Medlem af Folketinget (S)
Kristen Touborg	Medlem af Folketinget (SF)
Bente Dahl	Medlem af Folketinget (RV)

René Christensen (DF) , formand for udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri er høringens ordstyrer

Præsentation af oplægsholdere

Morten Blom Andersen, kontorchef, Arealkontoret, FødevarerErhverv, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Morten Blom Andersen, f. 1959

Cand. jur. 1983

Kontorchef i Arealkontoret (FødevarerErhverv), og dermed ansvarlig for landbrugslovsområdet siden 2005.
man@ferv.dk

Henrik Zobbe, direktør, Fødevarøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Direktør, cand.oecon.agro, ph.d. Henrik Zobbe er direktør/institutleder ved Fødevarøkonomisk Institut, Det Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet. Udover at varetage ledelse og administration forsker og underviser Henrik Zobbe i landbrugspolitik og international økonomi. Hans spidskompetencer er inden for dansk landbrugs økonomi og udvikling samt europæisk og amerikansk landbrugspolitik. Henrik Zobbe underviser på uddannelsen i jordbrugsøkonomi i fagene "International økonomi" og "Public Economics and Policy Analysing" på bachelorniveau og i faget "Agricultural and Food Policy" på kandidatniveau.

hz@life.ku.dk

Hanne W. Tanvig, seniorrådgiver p.hd, Skov & Landskab, Københavns Universitet, Vejle

Hun er blandt de første danske forskere og formidlere med speciale i landdistriktsudvikling. Har aktuelt en særlig faglig bevågenhed overfor rammerne for skabelse af udvikling i landdistrikterne, projektmanagerverdenens logikker og rækkevidde, nye typer entreprenører i landdistrikterne, og den lokale landdistriktspolitik og dens aktører, f.eks. de lokale aktionsgrupper (LAGs). Har haft mange positioner, herimellem været centerleder for Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter (CFUL), og er nu f.eks. studieleder for Master i landdistriktsudvikling og landskabsforvaltning. Har omfattende internationalt samarbejde, er central informant og medvirker i masser af lokale udviklingsaktiviteter.

hwt@life.ku.dk,

Ole Olsen, formand, Landsforeningen af Landsbysamfund

65 år. Træder ud af arbejdsmarkedet den 31. Marts i år.

Beskæftiget i den grafiske branche i mange lederjob, og har været medejer af grafiske virksomheder.

Tidligere kommunalbestyrelsesmedlem i 8 år i Slagelse kommune.

Formand for et meget aktivt lokalråd i Hejninge Stillinge

Bestyrelsesmedlem i Landsforeningen af Landsbysamfund

Nuværende formand for samme forening med ca 600 medlemmer.

Næstformand i Landdistrikternes Fællesråd.

Medlem af Det rådgivende udvalg på landdistriktsområdet

Medlem af Det rådgivende udvalg til bedømmelse af projekter om tilskud til B & U aktiviteter i landdistrikterne.

Medlem i følgegruppen for vejledning om landsbyers udvikling.

ole@lal.dk

Lone Saaby, erhvervspolitisk direktør, Landbrug & Fødevarer

Lone Saaby, der er uddannet cand. polit., har siden 2008 været vicedirektør i Dansk Landbrug. Lone Saaby kom til Dansk Landbrug fra en stilling som udviklingschef i Patent- og Varemærkestyrelsen, og har inden da været ansat i Dansk Industri, Erhvervsfremmestyrelsen (nu Erhvervs- og Byggestyrelsen), og Teknologisk Institut, Center for Erhvervsanalyse .

I forbindelse med fusion af Dansk Landbrug, Landbrugsraadet, Danske Slagterier, Dansk Svineproduktion, Dansk Landbrugs medier og Dansk Landbrugsrådgivning, samt væsentlige dele af Mejeriforeningens aktiviteter, juni 2009 tiltrådte Lone Saaby stilling som direktør for Erhvervspolitik i den nye organisation: Landbrug & Fødevarer.

lsa@lf.dk

Ella Maria Bisschop-Larsen, præsident, Danmarks Naturfredningsforening

Siden 2006 præsident for DN og formand for Danmarks Naturfonden.

Faglig baggrund:

Jeg er cand. scient. i biolog fra Københavns Universitet. 1979-1987 ansat i Miljøstyrelsen til risikovurdering af pesticider. 1987-1990 ansat i Svendborg Kommune med ansvar for tilsyn med landbrug og industri. 1990-2005 sektionsleder i Fyns Amt med ansvar for jordforurening, grundvandsbeskyttelse, bæredygtig udvikling og formidling. Fra 2005 sekretariatsleder for MiljøForum Fyn, som er et miljønetværk for såvel offentlige som private virksomheder og myndigheder.

Publikationer:

Den miljøvenlige husholdning (1989), Din have - nem og miljøvenlig (1992), Bedre miljø og mere natur på offentlige arealer (1995), Din lille Grønne (1998), Træer eller blomstrende grøftekanter (2000), Den gode mad (2001).

emb@dn.dk

Niels Kærgård, professor, Afd. for International Økonomi og Politik, Fødevarøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Niels Kærgård

Cand.polit. 1970, ph.d. 1975, dr.polit 1991, lektor ved Økonomisk Institut, KU 1975-1992, professor i jordbrugspolitik på Fødevarøkonomisk Institut, KU (tidligere KVL) siden 1993. Økonomisk vismand 1992-2001 (overvismand 1995-2001). I bestyrelsen for Carlsberg Fondet og Carlsberg A/S siden 2003, for Københavns Universitet siden 2008 og i præsidiat for Videnskabernes Selskab siden 2008.

nik@life.ku.dk

Susanne Schøtt, underdirektør, Finansrådet

Underdirektør Susanne Schøtt Kristensen, Finansrådet. Cand.polit. Københavns Universitet. Teoretisk del af Europærisk Doktorprogram i kvantitativ økonomi, Université Louvain la Neuve samt studier ved Insead.

Ansvarlig for området Vækst & Erhverv, herunder finansieringsforhold for virksomheder. Landbrugets økonomiske finansieringsmæssige og strukturelle forhold har i den senere tid påkaldt sig særlig opmærksomhed.

ssk@finansraadet.dk

Blok 1: Landbrugets udvikling og rammevilkår for erhvervet

Oplæg 1

Af Morten Blom Andersen, kontorchef, Arealkontoret, FødevarerErhverv, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Fremlæggelse og motivation af L 39

1. Baggrund for lovforslaget

Det foreliggende lovforslag L 39 er blevet til som en del af den samlede aftale om Grøn Vækst, og indeholder en væsentlig modernisering og forenkling af landbrugsloven.

Lovforslaget er et svar på en række af de strukturelle udfordringer, som dansk landbrug står over for.

Afviklingen af den direkte landbrugsstøtte og nedbrydningen af handelsbarriererne betyder, at dansk landbrug er udsat for et væsentligt stærkere internationalt konkurrencepres end hidtil.

Samtidig er der kommet en række nye lande på markedet, som har landbrugsstrukturer, der giver betydelige muligheder for at udnytte de størrelsesøkonomiske fordele. Dette øger effektiviseringspresset, også på dansk landbrug.

Grøn Vækst aftalen indebærer bl.a. en række skærpede miljøkrav til landbruget. Dette vil naturligvis være til gavn for miljøet, men det vil samtidig indebære en række begrænsninger i landbrugets hidtidige produktionsmuligheder, ikke mindst i relation til den animalske produktion. Dette gælder både generelt og i forhold til enkeltbedrifter.

Hvis landbrugets produktions- og vækstmuligheder som et valutaintjenende erhverv derfor skal opretholdes, må der nødvendigvis etableres mulighed for, at produktionen kan opretholdes og udvikles på en måde, der ikke vil være i konflikt med de nødvendige miljømålsætninger.

Disse meget konkrete udfordringer betinger så at sige de hovedelementer, som det foreliggende lovforslag består af, nemlig liberaliseringen af de hidtidige begrænsninger på såvel størrelsen af den enkelte bedrift og af den kreds af personer, der må eje sådanne bedrifter, samt ophævelsen af den hidtidige binding mellem stalldriften og markbruget.

Med hensyn til det første af disse elementer, liberaliseringen af de hidtidige begrænsninger på størrelsen af den enkelte bedrift, er denne del af lovforslaget en konsekvens af det beskrevne konkurrencepres på alle produktionsgrene. Konkurrencepresset kan kun imødegås gennem en løbende rationalisering af driften, og anvendelse af de til enhver tid værende størrelsesøkonomiske fordele er af afgørende betydning for, at landbruget kan fastholde sin konkurrenceposition, både i forhold til eksport, og i forhold til forsyningen af hjemmemarkedet.

Det er derfor lagt til grund, at en fastholdelse af en politisk fastsat begrænsning i størrelsen af den enkelte virksomhed alt andet lige vil udgøre en potentiel ensidig begrænsning af dansk landbrugs konkurrenceevne. En ophævelse af denne begrænsning vil samtidig ligestille landbruget i forhold i de øvrige produktionserhverv, hvor der ikke er sådanne størrelsesmæssige begrænsninger.

Med hensyn til det andet af disse elementer, liberaliseringen af ejerkredsen, er der taget udgangspunkt i, at de gældende regler, hvor det kun er personer med en landbrugsfaglig uddannelse, der kan erhverve landbrugsbedrifter på mere end 30 ha, dels indebærer, at det kun er en meget begrænset del af befolkningen, der overhovedet har lov til at købe produktionslandbrug, dels at denne regel samtidig har den effekt, at landbruget som erhverv dermed ikke har adgang til anden egenkapital, end den opsparing denne personkreds måtte have.

Konsekvensen af selvejet er samtidig, at den enkelte bedrift så at sige tømmes for kapital ved hvert generationsskifte, hvorfor den nye ejer i det omfang vedkommende ikke selv råder over tilstrækkelig egenkapital, er henvist til en udstrakt grad af lånefinansiering.

En af effekterne af denne situation er, at de store produktionslandbrug netop på grund af det meget store kapitalbehov kun meget vanskeligt kan generationsskiftes uden for familiekredsen. Dette gør det overordentlig vanskeligt for unge landmænd at etablere egen bedrift, hvis de ikke er i en position til at kunne overtage en sådan fra familien. Der har således i de seneste år kun været relativt få generationsskifter af større produktionsejendomme, som ikke har været familiehandler.

Dette har betydet, at dansk landbrug opererer med en meget højere grad af lånefinansiering end landbruget i de øvrige EU lande, hvilket i sig selv kan udgøre en konkurrencemæssig belastning.

Forslaget tager derfor sigte på, at udvide adgangen til, at også ikke-landmænd kan investere midler i landbrug, således at landbrugssektoren får mulighed for at få tilført langsigtet kapital fra andre finansieringskilder end den traditionelle lånefinansiering.

Med hensyn til det tredje af disse elementer, ophævelsen af koblingen mellem mark- og staldbrug vil dette lette tilpasningen til de kommende skærpede miljøkrav på visse arealer som følge af implementeringen af vandrammedirektivet, lette placeringen af større produktionsanlæg og skabe en markedsrettet efterspørgsel efter alternative teknologier til håndtering af gylle, hvilket vil bidrage til at produktionsmodne disse teknologier.

Samtidig vil muligheden for at etablere eller udvide animalske produktioner uden samtidig at skulle binde betydelige beløb i jord på længere sigt mindske det umiddelbare kapitalkrav, hvilket dels vil kunne lette sådanne investeringer, dels på sigt mindske landbrugets gældsbelastning og dermed forbedre landbrugets konkurrenceevne.

2. Historisk rids

Dansk landbrug har traditionelt været drevet i selveje, og selvejet har hidtil nydt en særlig beskyttelse i landbrugsloven. Selveje forstået som en situation hvor ejeren selv forestår driften af ejendommen, og typisk også bebor denne.

Der var omkring 1960 196.000 landbrugsbedrifter i Danmark, med en gennemsnitlig størrelse på 15,8 ha, hvoraf langt hovedparten var selveje.

Landbrugets strukturudvikling har imidlertid medført, at der i øjeblikket kun er ca. 14.000 egentlige produktionsbedrifter tilbage, og dette antal forventes at falde yderligere i de kommende år.

Den første landbrugslov stammer fra 1925, og landbrugsloven har været ændret et betydeligt antal gange, ofte med forskellige formål, men dog altid således, at lovens rammer løbende er blevet tilpasset erhvervets behov for strukturudvikling.

I 1949 blev der indført begrænsninger i adgangen til at erhverve mere end to landbrugsejendomme, men loven indeholdt intet krav om egen drift, dvs. at erhvervelse til bortforpagtning var muligt. Ved ændringen i 1957 blev der indført et generelt forbud for selskabers erhvervelse af landbrugsejendomme til landbrugsformål, men reglerne herom er løbende blevet tilpasset.

Ved ændringen i 1973 blev der indført et bopæls- og hovederhvervskrav for erhvervelse af landbrugsejendomme i fri handel, og denne ændring var ifølge *Peter Mortensen, Landbrugsloven, Pejus 2005 p. 51*, "motiveret af flere forhold. Især ønskede man at modvirke, at landbrugsejendomme blev opkøbt af kapitalstærke bylandmænd i strid med den traditionelle jordpolitik om at bevare en selvejende bondestand [...] Dernæst ønskede man at forberede Danmarks indtræden i EF og bl.a. modvirke udenlandske opkøb af landbrugsejendomme."

Landbrugsloven er efterfølgende blevet ændret ganske mange gange. I denne forbindelse skal nævnes, at netop bopælspligten blev underkendt af EU domstolen i 2005 i afgørelsen C 370/05 Festersen, hvor den ubetingede otteårige bopælspligt blev fundet at være i strid med traktaten. Dette førte efterfølgende til indførelsen af den ubetingede bopælspligt for ejendomme under 30 ha.

3. Formålet med at sidestille landbruget med andre erhverv

De store produktionsejendomme har som nævnt ovenfor nået en størrelse, hvor de er meget vanskelige at håndtere, ikke mindst i relation til skabelsen af den nødvendige egenkapital. De er som følge heraf også vanskelige at generationsskifte som personlig ejendom. Man må konstatere, at virksomheder af tilsvarende størrelse i andre brancher typisk vil være organiseret i selskabsform.

Det synes derfor nærliggende at give landbrugserhvervet frihed til at vælge sine ejerformer så frit som muligt, for derigennem at sikre, at en særlig national regulering heraf ikke udgør en uhensigtsmæssig rammebetingelse.

Det foreliggende lovforslag indebærer således ikke nogen ophævelse af selvejet, men alene en tilnærmelse til en ligestilling mellem de forskellige måder at organisere ejerskab af en virksomhed på. Det er klart, at selvejet indebærer en række fordele og styrker, og der er derfor også forventningen, at ganske mange ejendomme vil forblive i selveje, uanset om eventuelle lovkrav herom bortfalder.

4. Ejerform i dansk landbrug i sammenligning med udlandet.

Reguleringen af landbrugsejendomme udviser endog meget store forskelle fra land til land, idet lovgivningen herom er et resultat af de nationale erfaringer og behov.

I mange EU lande er der således ingen regler omkring erhvervelsen af landbrugsejendomme overhovedet, bl.a i Storbritannien, hvor jorden ofte ejes af større jordbesiddere, herunder en del institutionelle jordbesiddere, og hvor en meget stor del af landbruget derfor drives af forpagtere.

I Sverige minder strukturen mere om den danske, og der er visse begrænsninger i juridiske personers adgang til at erhverve landbrugsejendomme.

I Tyskland er der ingen regulering af ejerskabet som sådan, herunder ej heller i forhold til juridiske personers erhvervelse af landbrugsejendomme, men derimod en relativt stærk regulering af udstykning og frasalg af arealer fra landbrugsejendomme.

Blok 1: Landbrugets udvikling og rammevilkår for erhvervet

Oplæg 2

Af Henrik Zobbe, direktør, Fødevarerøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Spørgsmål

Landbrugets udvikling og fremtid i Danmark: Hvilke faktorer har den væsentligste betydning for landbrugets økonomiske vækst og konkurrenceevne?

Mulighed for strukturtilpasning er et nøgleord

- Landbrugets økonomi og udvikling afhænger overordnet af de enkelte landmænds evne til at strukturtilpasse deres landbrugsbedrift til den generelle økonomiske og teknologiske udvikling. Denne strukturtilpasning må nødvendigvis foregå inden for de politiske rammevilkår.
- Den enkelte landmand agerer på et fuldkommen konkurrence marked der bl.a. er karakteriseret af mange virksomheder der producerer homogene varer. En konsekvens er at landmanden ikke selvstændigt kan sætte outputprisen. Prisen er givet og landmanden må derfor over tid tilpasse produktionen til de gældende priser. Landmanden er altså pristager og mængdetilpasser.
- Landbrugets produktion er karakteriseret af en relativ ustabilitet på grund af klimatiske og biologiske forhold. Derudover foregår den kortsigtede strukturtilpasning trægt på grund af "lags" i produktionen og en høj grad af fastlåsnings af de landbrugsspecifikke produktionsfaktorer.
- Landbruget står overfor et faldende bytteforhold (forholdet mellem priserne på output og priserne på input). Fødevarer er et nødvendigheds gode og underkastet Engels lov. Det betyder, at indkomstfremgang og prisfald kun i begrænset omfang resulterer i en større mængdemæssig efterspørgsel. Prisen på input bestemmes af priserne på produktionsfaktorerne jord, kapital og arbejdskraft. Det faldende bytteforhold skyldes at prisstigningerne på output har været mindre over tid end prisstigningerne på input.
- Landmanden står reelt med tre valgmuligheder: 1) Heltidslandmand: Strukturtilpasse bedriften (optimere produktionen og minimere omkostningerne) til det faldende bytteforhold samt de reguleringer samfundet vedtager. 2) Vælg at blive deltidslandmand: Øge husstandsindkomsten: gennem lønarbejde (egen og ægtefælle), anden virksomhed eller sociale ydelser. 3) Forlade erhvervet: Se at komme videre hurtigst muligt. Evnen eller lysten mangler.
- Udfordringen for landmanden og i særdeleshed for heltidslandmanden er altså et faldende prisforhold. Løsningen er optimal mængdetilpasning, hvilket vil sige produktionsoptimering/omkostningsminimering. Nøgleordet er produktivitetstigninger. Historisk har der i landbruget været en relativ kraftig vækst i produktiviteten. Undersøgelser fra Fødevarerøkonomisk Institut har påvist produktivitetstigninger på 1,8 procent pr år fra 1973-1980 (Hansen, 1990), 3,2 procent pr år fra 1981-93 (Hansen, 1995) og på 2,61 procent pr år fra 1993-2002 (Rasmussen, 2009).

-
- Ændringer i produktivitet over tid skyldes fire forhold: 1) teknologiske ændringer: 2) udnyttelse af de størrelsesøkonomiske fordele, 3) ændringer i teknisk effektivitet og 4) driftsledereffekten. Dette er forklaringen på den kraftige strukturudvikling over tid (mekanisering, specialisering og koncentration).

På baggrund af dette kan vi skitse en række anbefalinger til de politiske rammevilkår

- For at lette landbrugets strukturudvikling kan der fokuseres på at øge den generelle faktormobilitet (jord, kapital og arbejdskraft). Hvis der derimod lægges begrænsninger på faktormobiliteten får det konsekvenser for landbrugets indkomst.
- Landbruget pålægges reguleringer på mange områder eksempelvis inden for miljø- og klimaområdet. Reguleringen skal på den ene side implementeres på en måde så produktionen kan opretholdes ved teknologiimplementering og på den anden side står i forhold til de omkostninger, som landbruget påfører samfundet.
- En vigtig forudsætning er, at teknologien er til rådighed. Det kræver velvilje fra regering og folketing, samt en prioriteret indsats fra erhvervet selv.
- Landbruget er domineret af små virksomheder, og derfor afhængig af, at samfundet medfinansierer og understøtter den nødvendige forsknings- og udviklingsindsats.

Hvordan matcher lovforslagets indhold disse faktorer?

- Lovforslagets formål er: At modernisere landbrugsloven for at sikre et landbrugserhverv i fortsat vækst, at normalisere reguleringen af landbrugserhvervet i forhold til den generelle erhvervsregulering.
- Lovforslaget indeholder forslag om: ophævelse af regler om husdyrhold og arealkrav, ophævelse af arealgrænser for erhvervelse og for forpagtning, ændring af reglerne om bopælspligt. Samt lempelse af reglerne om personers og selskabers erhvervelse, herunder ophævelse af reglerne om fortrinsstilling.
- Lovforslaget øger landbrugets muligheder for strukturtilpasning samt for at få tilført fremmed kapital

Blok 2: Betydning for landbrugets struktur og –drift samt natur- og miljøforvaltning

Oplæg 1

Af Hanne W. Tanvig, seniorrådgiver, Skov & Landskab, Københavns Universitet, Vejle
Forslag til landbrugslov – og landdistrikternes udvikling?

Hvilken effekt vil der være for liv, beboelse og erhverv i landdistrikterne? Hvordan ser 'Danmarkskortet' ud 10 år efter lovens ikrafttræden (dvs. i 2020)?

Disse spørgsmål er stillet af Udvalget for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri i forbindelse med forslaget til ny landbrugslov, til drøftelse på Teknologirådets høring d. 10. februar 2010. For at svare på dem forekommer det nødvendigt at stille et grundlæggende spørgsmål: **Hvad betyder landbruget for landdistrikternes udvikling i det hele taget?**

I dette notat anvendes især en den definition på landdistrikter, som anvendes af Danmarks Statistik. Her defineres landdistrikter som den del af nationen, der uden for sammenhængende bebyggelse med 200 indbyggere og derover¹.

Landdistrikterne i statistikken²

For år tilbage var der ingen tvivl om, at landbruget var midtpunktet i landdistrikterne, hvor alle funktioner og livet i det hele taget havde en direkte sammenhæng til landbruget. Antallet af landbrug, landbohusstande og beskæftigelsen i landbruget er dog siden 2. verdenskrig faldet markant. Alene i de par år er antallet af bedrifter faldet fra ca. 58.000 til ca. 44.000. Blandt disse er deltidsbrug, som nu udgør flertallet af de resterende bedrifter. Arealmæssigt har udviklingen ikke trukket store ændringer med sig. Med rund hånd kan vi gøre det op til, at ca. 150.000 nu er bosiddende i landbohusstande, vel at mærke inkl. mange husstande som kombinerer landbruget med andre erhverv. Til sammenligning boede 745.000 personer eller 13,6 % af den danske befolkning i de danske landdistrikter i 2008. Dvs. at ca. 600.000 bosiddende ikke har rod i landbruget. Over en tiårig periode er antallet af bosiddende i landdistrikterne reduceret med ca. 40.000, som udtryk for en generel afvandring. En markant befolkningsvandring fra land til by er altså ikke tilfældet, i det mindste siden 1970'erne. Se figur 1 i bilag.

Beskæftigelsesmæssigt spiller landbruget naturligvis en større rolle i landdistrikterne end i byerne. I 2007 var andelen af beskæftigede ved primære erhverv (skovbrug, landbrug, fiskeri) f.eks. 13 % i landdistrikterne under et og i store byer f.eks. 1-2 %. Fordelt på kommunetyper udgjorde beskæftigelsen i de primære erhverv 7 % i yderkommunerne, 5 % i landkommunerne og 3 % i mellemkommunerne. Andre erhverv spiller altså større roller i landdistrikterne. I figur 2 vises tilmed, at mens de primære erhverv har været stærkt faldende, har der samtidigt været en samlet vækst i antallet af arbejdspladser i landdistrikterne. Det er især bygge og anlæg samt serviceerhverv, som har været i vækst. Her må man ikke forledes til at tro, at det handler om landbrugets følgerhverv. De er at finde i og omkring de største byer, langs motorveje eller uden for landets grænser.

¹ En væsentlig årsag til, at debatten om landdistrikterne ofte virker diffus, er de mange forskellige opfattelser af, hvad der er "landdistrikter" og at de bruges i flæng. Når de operationaliseres, f.eks. i planlægning og statistik, bliver de dog som regel gjort til enten et *area* i form af "landzone" og "det åbne land" (oftest landbrugsarealer) eller til "*samfundet* i området uden for de store byer". De to indfaldsvinkler alene fører så også til forskellige analyser og diagnoser.

² Det statistiske kildemateriale er især taget fra Landdistriktsredegørelse 2009.

Hvis vi bryder trenden ned, finder vi jf. figur 3, at der findes forskellige typer landdistrikter med forskellige udviklingstræk. I nærmere undersøgelser finder vi ydermere, at nogle landdistrikter ikke er i tilbagegang befolkningsmæssigt, faktisk er det kun yderområderne, som er. Og vi finder i det hele taget, at billedet er meget broget geografisk set³, som udtryk for at andre typer kræfter end landbrugets virker stærkt ind på udviklingen i landdistrikterne. F.eks. er nogle lokalsamfund i yderområder ikke i tilbagegang, mens nogle lokalsamfund i landdistrikter nær de store byer er i tilbagegang. På andre måder⁴ kan det kvantitativt vises, at udviklingen i landdistrikterne har været kompleks i en lang årrække, og at landbrugets strukturudvikling med decimeringen i antal bedrifter ikke klart har trukket landdistrikterne med i en tilsvarende nedadgående retning socioøkonomisk set.

Forskellige slags drivkræfter og paradigmer bag udviklingen

Ovenstående afspejler, at forbindelsen mellem landbruget (som sektor) og landdistrikterne (som samfundsmæssigt territorium) har ændret sig. Det kan opstilles som forskellige paradigmer med forskellige drivkræfter og stærkt forenklet kan i det beskrevne skelnes mellem to: produktionsparadigmet og konsumtionsparadigmet. Produktionsparadigmet handler om landbrugsproduktion (fødevarer) som det styrende for brug af territoriet. Det er den "gamle" model og hvis den stod alene, var der ikke meget liv i landet mere. Konsumtionsparadigmet kan til gengæld bedre forklare de senere års mere diffuse sammenhænge og at forskellige kræfter opererer i landdistrikterne, og at f.eks. æstetik, bosætning og turisme er centrale temaer. Her handler det om, at attraktionsværdi, natur, plads/luft og rekreation er i spil. Langt hen ad vejen er det også indenfor dette paradigme, at vi kan se opblomstringen af de mange landsbyaktiviteter og civilsamfundets lokale gøremål til fremme af udvikling og attraktion. I sig selv er de med til at tiltrække opmærksomhed udefra.

Når dette paradigme ikke tilgodeser yderområder mht. befolknings- og erhvervsudvikling svarende til de øvrige områders, skyldes det utvivlsomt, at det offentlige serviceniveau⁵ er stærkt faldende her og at der er for langt til de bymæssige arbejdsmarkeder, så folk ikke kan etablere sig fuldtids⁶. Drivkræfterne er især urbane livsformer, som har behov for, opsøger og smelter sammen med den del af det rurale, som især knytter sig til sociale og landskabelige forhold. Landbruget bliver en slags nabo, som man kan have det mere eller mindre godt med⁷, især i forhold til landmandens forvaltning af sit revir. Den store fokus på f.eks. nationalparkerne er et led i det paradigme, og typiske konflikter handler om sammenstød mellem dette og det gamle paradigme.

Førende udenlandske forskere⁸, introducerer yderligere et paradigme, f.eks. kaldet "the eco-ecological paradigm". De finder, at det klassiske landbrug (i vores verden) eroderer sit eget eksistensgrundlag og at konsumtionsparadigmet ikke respekterer og bruger landdistrikternes ressourcer optimalt samfundsmæssigt set. I den store globale konkurrence og verdens behov for "fuel, fibre and food" vil landdistrikterne få en renæssance ved en nødvendig "re-resourcing"⁹ og reorientering af fokus på forvaltning og anvendelse af jord. Potentielt står vi altså overfor et paradigme, hvor vi til dels vender tilbage til det agrare, men gør det på nye og nødvendigt bæredygtige måder. Nye former for brug af land og nye aktører vil i givet fald præge landdistrikterne fremover. Vi ser tegn i den retning, f.eks. interessen for andre typer landbrug end det konventionelle, mange nye små produktioner, nye typer entreprenører i landdistrikterne (tilflyttere, kreative videnpersoner, internationale horisonter), by-land partnerskaber, tværgående samarbejder og at der kan gives støtte til lokale landdistriktsprojekter med et sådant sigte. Men indtil videre er det i skyggen af de to andre paradigmer, og skal i givet fald udfoldes på en ny, anerkendt og selvstændig platform.

³ Se f.eks. forundersøgelse til Forslag til Landsplanredegørelse 2009.

⁴ F.eks. mindskede uddannelses- og indkomstforskelle.

⁵ I dette notat ses generelt bort fra politiske aspekter. Men det hører til forståelsen, at liberalisering vil svække den offentlige service i tyndt befolkede områder.

⁶ Det er måske et spørgsmål om teknologisk udvikling og tid.

⁷ Nogle landmænd er skiftet til det nye paradigme.

⁸ F.eks. Jan Douwe van der Ploeg og Terry Marsden.

⁹ Genopdagelse og markedsføring (i nye former) af de særlige ressourcer på stedet.

Danmarkskortet om 10 år og den nye landbrugslov

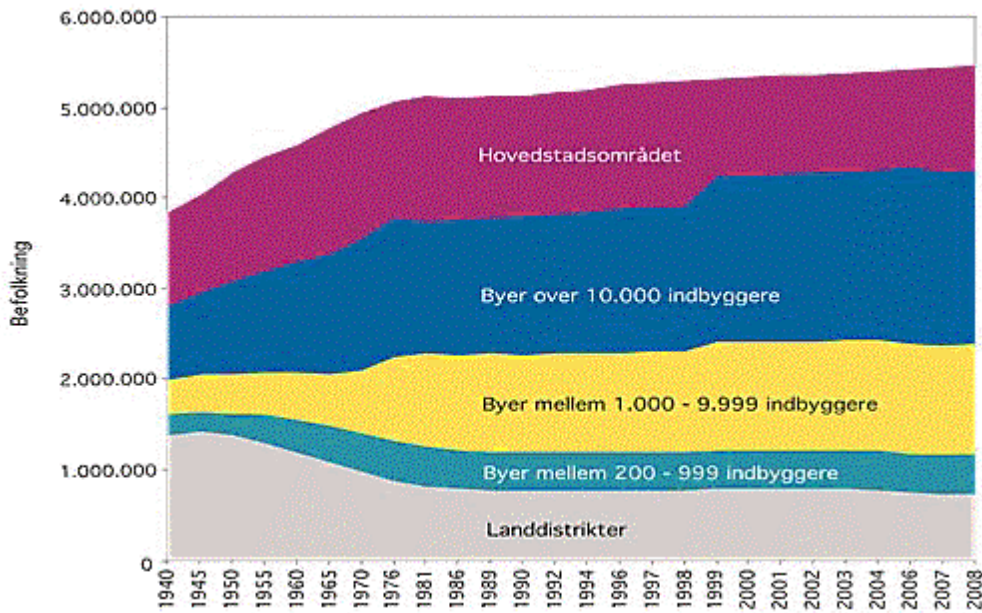
Hvis vi fremskriver de allersæneste træk er der ingen tvivl om, at yderområderne vil blive ramt af yderligere nedgang, og at de største byer fortsat vil vokse. I området midt imellem vil der antageligt være en mindre vækst befolkningsmæssigt. Denne fremskrivning beror på, at de "samme" kræfter og den samme balanceakt dem imellem er i spil, og at landbruget altså ikke ændrer sig markant. Sidstnævnte er dog en særdeles springende forudsætning, den aktuelle krise in mente. Landbruget vil være tvunget til ændringer.

Hvordan den nye landbrugslov vil virke ind og korrigere den fremskrivning er naturligvis et skud. I det store billede, og med de sorte skyer hængende over os, vil den kunne forstærke problemstillingerne i yderområderne, og enten øge kampen om/konflikten i landdistrikterne eller stoppe udviklingen dér. Det skyldes udsigten til en langt større industriel produktionstænkning i landbruget, afkoblet fra hensyntagen til egnen, med dertilhørende udtryk og æstetik med svækket landskabelig attraktionsværdi, antageligt forringede muligheder for drift af små jordbrug samt manglende veneration og samarbejde, når management af landbruget potentielt foregår på afstand. Til gengæld kan man i det lille billede forestille sig, at jordløse landbrugsbygninger gøres til genstand for ny bosætning og nye aktiviteter, for hvem der ønsker at slå sig ned her, men de ledige bygningers antal vil dig være relativt beskedent og derfor ikke ændre på det samlede resultat.

Heroverfor står så det nye paradigme, at (de danske) landdistrikter "re-resources" og at "eco-ecological" bæredygtighed danner en ny grundstamme. Måske er det fem minutter over tolv i det kendte system – at størstedelen af det bestående landbrug ikke kan sadle om - hvor gerne de måske end ville. Måske stiller det udenforstående samfund sig, herimellem landsbyudviklings-kræfterne sig uforstående overfor at være med til dannelse af nye typer brug af land. De er først og fremmest optaget af livet mellem sig og husene i områderne og ikke i erhvervsforpligtende engagementer, som det nye vil kræve. Men det er dog en debat, som det kunne være interessant at få ind på banen. Den nye landbrugslov peger i modsat retning.

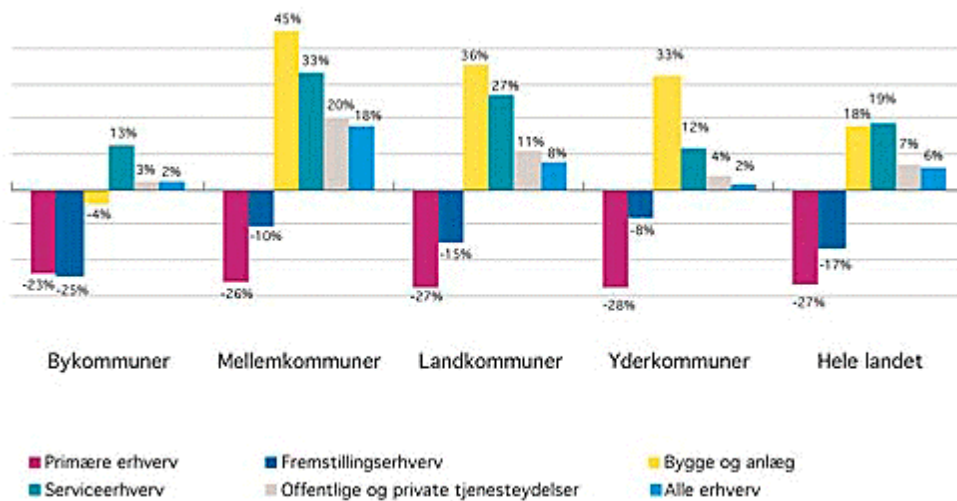
Farve tryk af de tre grafer vil være tilgængelige på høringen.

Figur 1: Udviklingen i befolkningstallet, fordelt efter bymæssighed, 1940-2008

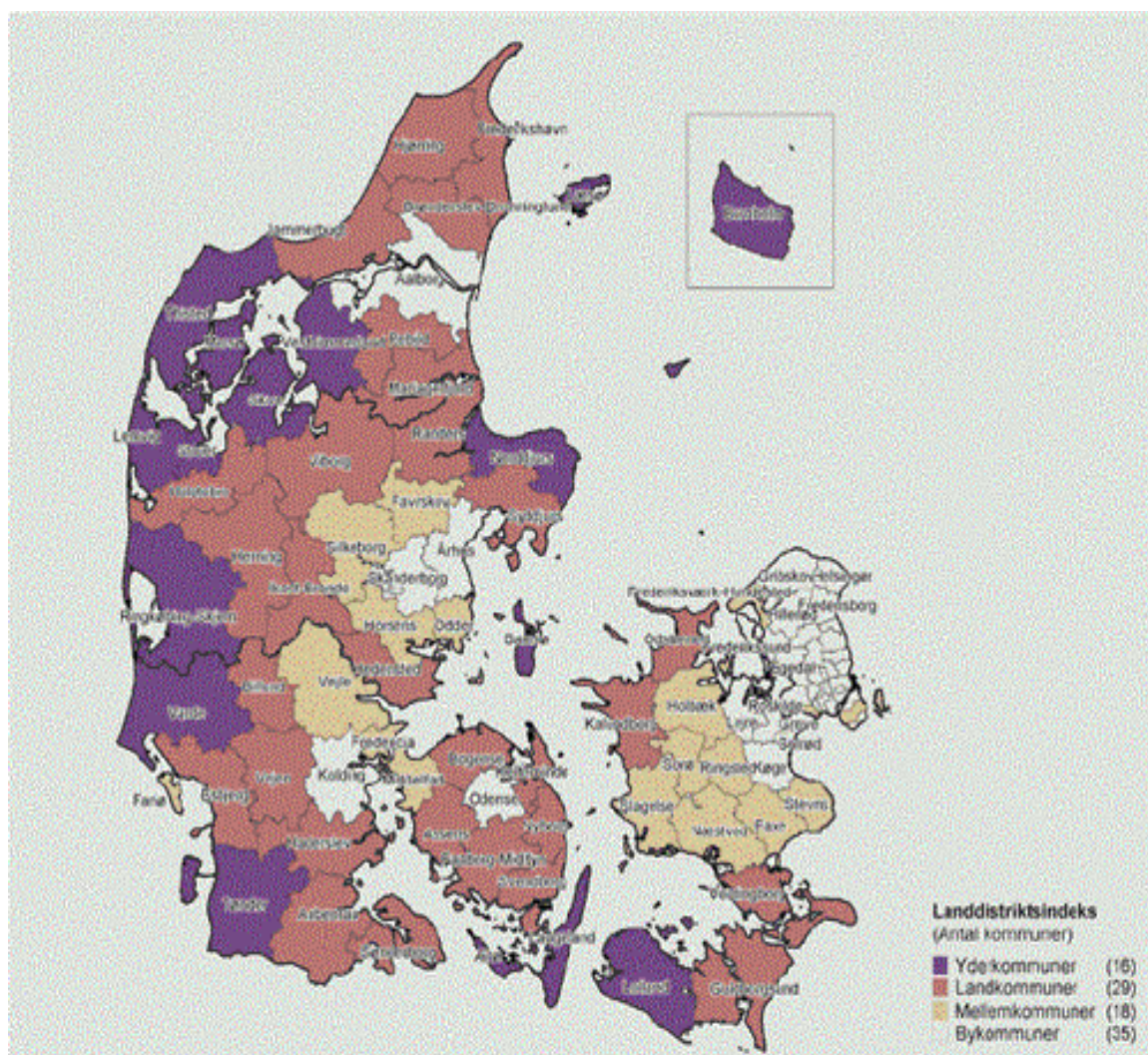
Kilde: Landdistriktsredegørelse 2009.

Figur 2: Udviklingen i beskæftigelsen, opgjort efter arbejdssted, fordelt på erhverv og kommunetyper, 1997-2007

Kilde: Landdistriktsredegørelse 2009

Figur 3: Den geografiske fordeling af kommune-grupperne, 2007

Kilde: Fødevareministeriet

Blok 2: Betydning for landbrugets struktur og –drift samt natur- og miljøforvaltning

Oplæg 2

Af Ole Olsen, formand, Landsforeningen af Landsbysamfund

Selvejet

Selvejet i dansk landbrug har siden stavnsbåndets ophævelse været noget fundamentalt i dansk landbrug og i ejer formen af arealerne i landdistrikterne.

Selvejet har haft afgørende indflydelse på den måde vi har drevet og stadig driver landbrug på. Selvejet betyder at landmænd har eget deres eget landbrug og har dermed været en del af det omkringliggende lokalsamfund. Den selvejende landmand har boet på gården eller en af gårdene og har haft en vigtig kontakt med omverden. En kontakt der skyldes at landmanden bor i området og har sit arbejdsliv og privatliv i lokalsamfundet. En kontakt med lokalsamfundet som for de flestes landmænds vedkommende har været så tæt fordi man har en stolthed over sit landbrug og respekt i forhold til lokalsamfundets øvrige borgere. Endelig har udvidelsesmulighederne for en stor del af landsbrugsbedrifterne været afhængig af forståelsen blandt borgerne i det omkringliggende lokalsamfund. De selvejende landmænd har i generationer været kulturbærere, og er det stadig. Landbokulturen og selvejet hænger nøje sammen. Mange initiativer i lokalsamfundet har gennem tiderne været drevet af de selvejende landmænd på erhvervs-mæssig, men også på fx det foreningsmæssige plan.

Hvis selvejet skulle forsvinde og ejerskabet til virksomhederne bliver én eller flere ejere – muligvis ikke bosat i lokalsamfundet - der har ansat en bestyrer eller driftsleder som styrer daglig drift, så mister landbruget noget af den lokale engagement. Vi oplever i dag at mange virksomheder i andre erhverv som overgår fra at være ejer ledet til at være ejet af en ejerkreds fx udenfor lokalsamfundet, de virksomheder mister gradvis det lokale tilhørsforhold til lokalsamfundet og er i stedet kun placeret det pågældende sted fordi de opstod dér, eller fordi det p.t. er økonomisk optimalt.

Den overgang betyder i praksis mindre engagement i lokalsamfundets udvikling, hvilket er altafgørende for et lokalsamfund udvikling. Udviklingen i lokalsamfundene bliver ikke drevet fra Christiansborg eller kommunerne, for så ville udviklingen stå stille i mange landsbyer og lokalsamfund og udviklingen vil blive centreret omkring de større byer og for kommunernes vedkommende omkring center byen. Landsbyerne og lokalsamfundenes borgere og ildsjæle er nødt til at tage første skridt for at skabe udvikling omkring bosætning, foreningsliv, servicefaciliteter som multicentre, købmænd og erhvervsudvikling og i samarbejde med kommunen opretholde skole, daginstitution og fx lave by forskønnelse (Blomstrende Landsbyer). Selvstændige landmænd er aktive på det område, og deres manglende tilstedeværelse vil betyde mindre nabohjælp (fx ved sne), mindre opbakning til foreningslivet fx med investeringer og sponsorater.

Det er en udvikling vi kan frygte vil blive forstærket med tabet af selvejet.

Vi kan selvfølgelig håbe at der bliver tilført mere kapital og lavet nye investeringer i landbrugsbedrifterne og evt. at visse bedrifter ændrer deres produktion i nye retninger af niche, specialproduktion og multifunktionalitet som kan give nye afledte effekter. Det vil dog være markedsafhængigt ud fra økonomisk optimering, da ønskerne til nettoresultatet ofte er højere fra aktionærer og ejere end når landmanden selv er ejer. Derfor tror jeg også at kapitalen bliver mindre interesseret i at sætte nye initiativer som måske er knap så rentable i gang.

Det er forståeligt at landbrugserhvervet med den strukturudvikling der er sket, ønsker at tiltrække fremmed kapital og nye ejere. Det kan også være at det største erhverv i landdistrikterne vil kunne skabe flere arbejdspladser. Men for udviklingen af lokalsamfundet er det et tilbageskridt.

Arealkrav

Hvis arealkravet bliver ophævet vil det betyde at produktionen teoretisk set kan stige hvis ellers landmanden på betryggende vis kan afsætte næringsstofferne på egen bedrift eller eksternt. Det kan give mulighed for udvidelse af husdyrproduktionen såfremt at lugtgenerne ikke bliver og hvis næringsstofferne ikke giver større miljøbelastning fx via biogas og afsætning af næringsstoffraktioner. Det er positivt hvis det største erhverv i landdistrikterne kan udvide sin produktion og skabe arbejdspladser direkte og i afledte erhverv. Men det er en forudsætning for udviklingen i landdistrikterne at landbruget bliver i det åbne land, og ikke kan eller skal flyttes til erhvervsområder langs motorvejene tæt ved de bytætte områder. Det vil være en katastrofe hvis udviklingen går den vej.

Den moderne teknologi vil give flere muligheder produktionsmæssig, hvis det er til en konkurrencedygtig pris.

Arealkravet i dag er med til at holde landbrugene på en bestemt størrelse. Det er på den ene side positivt i forhold til at der er flere (landbrugs-)virksomheder i landdistrikterne. Det er dog ikke positivt hvis konsekvensen bliver at hele landbrugserhvervet risikerer at blive udkonkurreret af produktionen i andre lande. Arealkravets ophævelse tror jeg vil betyde at jordprisen vil tilrette sig et niveau hvor jorden er rentabel for produktionen. Det vil ikke medvirke til mere natur. Naturlandskabet og forbedret miljø vil vinde frem på bekostning af kulturlandskabet med landbrugsarealer i mange steder af landet. Det vil ikke ske som følge af landbrugsloven, men der i mod i forbindelse med implementeringen af statens Vandplaner og Naturplaner. Det er et kæmpeprojekt man vil gennemføre som vil betyde meget mere natur.

Det er en indsats der formodes vil koste 15,5 mia. hen over de næste 5 år. Fra landsbyernes og landdistrikternes side kan man kun blive misundelig og tænke over de resultater man kunne opnå hvis man i stedet for natur miljø brugte pengene helt eller delvis til at skabe bedre rammevilkår for landsbyer i landdistrikterne herunder især i yderområderne.

Hvis fjernelse af arealkravet betyder at jord vil blive mere efterspurgt, kan man frygte at flere skel mellem marker (mini biotoper) vil forsvinde. Det vil være en uheldig udvikling. Større arealer med monotome afgrøder er også en fare for dyrelivet og vil gøre landskabet mindre varieret. Skærpede krav til dyrkning som følge af vandmiljøplaner vil dog trække i den modsatte retning og give mere varieret natur, fordi det vil ende med bredere afgrødevalg. Dermed håber jeg at kulturlandskabet og naturlandskabet fortsat vil fremstå mindst ligeså varieret som i dag.

(Personlig) Bopælspligt

Bopælspligten er ligesom selvejet meget vigtigt for landdistrikterne. At der er krav om at ejendomme skal bebos af landmanden eller andre er en god regel som betyder at landmanden er forankret i lokalområdet. Af samme årsager som beskrevet under selvejet er det af stor betydning at landmanden er på sit landbrug i lokalområdet. Hvis selvejet forsvinder, så vil det naturligvis medføre at bopælspligten må lempes som det står beskrevet i lovforslaget.

Lad mig slå fast at jeg som formand i Landsforeningen Af Landsbysamfund ikke ønsker at hindre en vækst i det erhverv som fylder mest i landdistrikterne og betyder mest for landdistrikterne. Omvendt er der en samfundsinteresse i de synspunkter jeg har fremført.

Blok 2: Betydning for landbrugets struktur og –drift samt natur- og miljøforvaltning

Oplæg 3

Af Lone Saaby, erhvervspolitisk direktør, Landbrug & Fødevarer

Hvorfor er lovforslagets ændringer i Landbrugsloven påkrævet?

Ændringerne i lovforslaget er påkrævet, fordi Landbrugsloven, som den er udformet i dag, lægger unødige begrænsninger på erhvervets muligheder for løbende at udvikle sig og forblive mangfoldigt og konkurrencedygtigt.

Dansk landbrug har de sidste 50 år gennemgået en markant strukturudvikling. Før 1960 var der ca. 200.000 bedrifter. I 2008 er antallet faldet til 42.000. Ud over de arealmæssigt større brug er udviklingen kendetegnet ved øget specialisering i enten planteavl eller en husdyrgren med tilhørende foder-/ gødningsareal. To tredjedel af brugene er nu deltids- eller hobbybrug, hvor lønindtægter udgør en vigtig del af det økonomiske grundlag. Samtidig bliver der stadig flere brug, hvor andre erhvervsaktiviteter (turisme, naturoplevelser, biogas, vindmøller etc.) i tilknytning til landbruget, får en stigende betydning.

Den seneste udvikling er også karakteriseret ved, at der etableres samarbejder mellem bedrifter ofte via oprettelse af nye virksomheder for yderligere at udnytte stordriftsfordele. Disse samarbejder vil i nogle tilfælde med fordel kunne organiseres i selskabsform. De bagvedliggende kræfter i udviklingen er især den teknologiske udvikling, der gør det muligt at drive stadig større driftsenheder uden at øge generne for omgivelserne. I takt med, at nogle bedrifter bliver større, må man derfor forvente, at man på nogle af disse bedrifter ligeledes vil kunne drage fordel af at organisere sig i selskabsform.

Hvad vil forslaget ændringer i rammebetingelserne betyde for den enkelte landbrugsbedrift?

Forslaget giver bedrifterne mulighed for at udnytte stordriftsfordele og skaber dermed bedre vækstmuligheder. Opblødningen omkring selskaberhvervelse giver bedre muligheder for tilførsel af både kapital og viden til den enkelte bedrift, når der åbnes for eksterne investorer.

Hvilke landbrug vil påvirkes, hvilke ikke?

Forslaget vil give flere udviklingsmuligheder for især de større bedrifter. Forslaget vil dermed kun have mindre betydning for de små og mellemstore bedrifters udviklingsmuligheder. Dog vil en videreførelse af fortrinsstillingen medvirke til at sikre de mindre bedrifters adgang til at købe ny jord. For de mindre bedrifter vil det betyde langt mere, hvis man indførte bagatelgrænser, således at disse bedrifter kan undgå byrdefulde administrative kontrolordninger. Vilklårene for etablering af alternativ produktion i nedlagte landbrugs-bygninger bør også være nemmere.

Hvilke udviklingsmuligheder vil ændringerne medføre – fx flere jordløse landbrug?

I forslaget lægges der op til en afkobling af den hidtidige binding mellem mark- og stald-driften, således at gyllen fra den animalske produktion ikke som udgangspunkt skal anvendes som gødning på bedriften, men i stedet kan anvendes til andre formål, herunder produktion af bioenergi. Dette vil samtidig muliggøre, at de store husdyrproduktionsenheder kan placeres mere hensigtsmæssigt i relation til både transport-, lugt- og nabogener, og i relation til de landskabelige hensyn.

Samtidig vil en afkobling af mark- og stalldriften mindske strukturpresset i retning af at etablere meget store jordbesiddelser, en udvikling, der i de senere år primært har været drevet af behovet for harmoniareal, idet der i stedet vil blive skabt en markedsrettet efterspørgsel efter alternative teknologier til gyllehåndtering og bortskaffelse. I og med at der åbnes op for disse muligheder vil det umiddelbare kapitalkrav i forbindelse med etablering eller udvidelse af animalske produktioner mindskes, hvilket på sigt ligeledes vil kunne bidrage til at mindske landbrugets gældsbelastning og dermed forbedre erhvervets konkurrenceevne.

Afskaffelsen af reglerne om arealkrav og indførelse af muligheden for jordløse husdyr-brug vil dermed medvirke til at skabe nye vækstmuligheder for husdyrproduktionen. Det vil ligeledes give gode muligheder for, at landbruget i langt højere grad kan udnytte de størrelsesøkonomiske fordele, og dermed også fremadrettet have mulighed for at konkurrere på lige fod med landbruget i de lande, vi sammenligner os med. Men der bliver næppe mange helt jordløse bedrifter. Der er stor økonomisk risiko ved denne driftsform både i forbindelse med fremskaffelse af foder og disponering af husdyrgødningen. Derfor bliver de også svære at finansiere.

I denne sammenhæng skal det desuden bemærkes, at nye stalde – store stalde – generelt er opgraderet med dyrevelfærdsløsninger. Det betyder, at der er mindst risiko for vanrøgt, da der er flere til at passe dyrene.

Hvordan ser dansk landbrug ud i 2020?

Der er lagt en beskeden vækst i både mælke- og svineproduktionen til grund for fremskrivningerne. Hovedresultaterne fremgår af tabel 1. Der ventes et årligt fald i bedriftsantallet på godt 5 pct. med en noget stærkere nedgang for heltidsbrug end for deltidsbrug. Det samlede antal brug falder til 22.000 i 2020, hvoraf godt 7.000 er heltidsbrug og 15.000 deltidsbrug.

Tabel 1. Fremskrivning af bedriftsstrukturen

	2008	Skøn 2020
Jordbrugsbedrifter i alt	43.400	22.100
Heraf deltid	28.000	15.000
Heraf heltid	15.400	7.100
- kvæg	5.100	1.900
- svin	3.800	1.700
- plante	4.500	2.000

I 2020 skønnes der at være under 2000 heltidsbrug indenfor hvert af områderne kvæg-, svine- og plante-produktion. Den gennemsnitlige besætningsstørrelse vil under disse vilkår blive 230 malkekøer i kvægholdet og 7000 svin for svinebrugene.

Samtidig med at den traditionelle landbrugsproduktion koncentrerer på meget færre brug, vil også andre erhvervsaktiviteter finde øget udbredelse på bedrifterne. Der vil opstå en øget mangfoldighed i erhvervet, som vil tiltrække nye kræfter til landdistrikterne. Erhvervsaktiviteterne strækker fra maskinstationsvirksomhed, som ligger tæt på det egentlige landbrug, til rideskoler, kenneler, gårdbutikker og turisme samt kunsthåndværk, som adskiller sig mere fra det traditionelle landbrug. Oplevelsesøkonomi i form af salg af naturydelser vinder også udbredelse. Vindmøller og biogasanlæg er andre områder i vækst.

Tabel 2. Mangfoldigheden blomstrer på landet

Bedrifter med andre erhvervsaktiviteter	1998	2007	Ændring, pct.
Maskinstation	3.380	4.929	46
Landboturisme	396	466	18
Gårdbutikker	660	1.214	84
Rideskole	240	317	32
Andre erhverv	2.869	4.405	54
I alt	6.652	9.716	29
Do. i pct. af alle	11	22	

Som det ses af tabel 2 er antallet af bedrifter gennem de sidste 10-år er antallet af bedrifter med disse andre aktiviteter øget fra 6.700 til 9.700 i 2007 eller til næsten hver fjerde bedrift. Fortsætter denne udvikling i samme takt vil op mod halvdelen af bedrifterne om 10 år være i samme situation.

Relativt har indtjeningen fra disse aktiviteter størst betydning for de mindre brug med op mod en fjerdedel af omsætningen. Men vurderet ud fra det samlede aktivitetsomfang, så tegner de arealmæssigt store brug sig for mere end halvdelen af den samlede omsætning.

Fem arketyper i 2020

Industrialiseret husdyrbrug

Det industrialiserede husdyrbrug er karakteriseret ved at være en virksomhed med enten kvæg, svin, fjerkræ eller pelsdyr. Virksomheden kan være organiseret både i selskabsform eller selveje. De virksomheder, der drives gennem selskabsform ejes af både institutionelle og lokale mindre investorer. Der er fokus på løbende at forbedre produktionsprocesser, videnindhold etc. ved løbende at indføre ny teknologi. En del af disse virksomheder drives uden jordtilliggende og er placeret i særlige produktionszoner. Denne type virksomhed er reguleret efter almindelig erhvervsmæssig lovgivning. Der er økonomisk råderum til at skabe en god arbejdsplads for virksomhedens efterhånden mere end 10 medarbejdere. Virksomheden går forrest i udviklingen af landdistrikterne og tager et medansvar for andet end landbruget.

Stor planteavler

Den store planteavler hører sammen i kategori med maskinstationer og markselskaber. Denne virksomhed er organiseret i både selveje og selskabsform. En del af de nyligt generationsskiftede brug er organiseret i selskabsform. Der vil være relativt få store planteavlere tilbage i 2020. En del af disse vil være økologisk drevet. Virksomhedens forretningsgrundlag er baseret på højværdiafgrøder. Produktionen er højteknologisk og baseret på genteknologi, eksempelvis foder til store husdyrenheder med ingen eller beskedent jordtilliggende. Plant avlerne vil være en vigtig aftager af gødning fra fremtidens biogasanlæg og have en bedre kvælstofudnyttelse. Virksomheden er dermed meget afhængig af at have et tæt samarbejde med husdyrproducenter. Virksomheden vil derudover dyrke nye nicher i tæt samarbejde med industrien, eks. Medico og non-food. Branding og nicheproduktion med merværdi vil komme til at spille en stadigt større rolle.

Nicheproducent

Denne producent behøver ikke at være størrelsesmæssigt stor, men bygger sit forretningsgrundlag på at skabe oplevelser og merværdi på sine produkter. Det kan eksempelvis være i form af økologi og/eller naturforvaltning. Rollen som naturforvalter vil have et stort omfang i 2020. Nicheproducenten vil typisk være selvejer. Nicheproducenten baserer sin produktion på den nyeste viden og har vist sig særdeles omstillingsparat i forhold til at tilegne sig nye metoder. Nicheproducenten har også evnet at tage viden ind fra andre produktionsområder og har indbygget den viden i sit forretningskoncept. Nicheproducenten bidrager en del til livet på landet i form af, at der drives forskellige typer erhvervsmæssige aktiviteter.

Andet erhverv på landbrug

Denne type virksomhed er opstået i takt med at landmanden har kastet sig over forskellige nye erhvervsaktiviteter. Det kan være turisme, rideskoler, slagterier, energiproduktion etc. Virksomheden er karakteriseret ved at være videntung, hvor den innovative landmand ønsker at udnytte ny teknologi/viden og omsætte den i nye produkter og resultater. For denne type virksomhed vil sammenhængen mellem husdyrproduktion og arealer være af mindre betydning, og en del virksomheder vil eksistere uden stort jordtilliggende. Virksomheden vil kunne drives både i selveje og i selskaber, men der vil ofte være en ekstern tilknyttet bestyrelse, hvor viden om andre forretningsområder kan sættes i spil. Virksomheden er ledelsesmæssigt stærk, og en del medarbejdere i virksomheden har ikke nødvendigvis nogen landbrugsfaglig baggrund.

Deltidslandmand

Deltidslandmanden dyrker sin jord, men har sin primære beskæftigelse udenfor erhvervet. Dette vil være den typiske bedriftsform i 2022. Deltidslandmanden vil være organiseret i selveje og have et mindre antal ha. Denne landmand vil ikke have stor gældsætning og qua indtægten udenfor erhvervet vil økonomien for denne type brug være rimelig robust. Deltidslandmanden er i erhvervet, fordi han ønsker en særlig livsstil, ligesom han vil værne om erhvervets traditionelle dyder. Deltidslandmanden vil være garant for liv på landet og for at mangfoldigheden blomstrer på landet.

Mange danske landmænd driver i dag en "underskudsforretning", hvordan kan lovforslaget påvirke denne forretning? – Og hvad vil det forudsætte?

Landbrugslovens ændringer vil ikke umiddelbart få effekt for de landmænd, der driver en underskudsforretning. Forslaget gør det ikke i sig selv mere økonomisk at drive landbrug. Her og nu forbedringer kræver direkte lettelser i omkostninger.

Forslaget virker mere langsigtet ved at fjerne barrierer for den enkelte bedrifts udviklingsmuligheder. Men udvikling kræver investeringer, og det er svært i den nuværende kreditklemme. På længere sigt – og i takt med, at bedrifterne kan dokumentere overskud på den løbende drift – vil forslaget muliggøre, at landbrugserhvervet kan tiltrække investorer udefra. Her tænkes ikke alene på store institutionelle investorer, men forslaget muliggør også, at andre interessenter – eksempelvis naboer eller andre lokale erhvervsdrivende med interesse for landbrug kan engagere sig økonomisk i erhvervets videre udvikling.

Blok 2: Betydning for landbrugets struktur og –drift samt natur- og miljøforvaltning

Oplæg 4

Af Ella Maria Bisschop-Larsen, præsident, Danmarks Naturfredningsforening

Det centrale spørgsmål vi må stille os selv er, om vi løser landbrugets nuværende, og historisk dybe krise, ved blot at gøre alting større og større, og mere og mere intensivt? Nu åbner vi for, at hele landbrugsarealet i teorien kan ejes af en enkelt landmand, eller mere sandsynligt af et enkelt selskab. Vil det betyde, at landbrugsproduktionen bliver lettere, mere rentabel, bedre for naturen og miljøet, bedre for dyrene og giver bedre fødevarer?

Eller vil det betyde mere af det samme, som vi har set de sidste 50 år? Hvor landbruget er forvandlet fra at være det bærende erhverv på landet til større og større enheder, der ensidigt satser på produktion af bulkvarer. Et landbrug, som er den største belastning af næringsstoffer i Danmark. Som stadig bruger alt for mange pesticider. Som har store problemer med dyrevelfærden, og som betyder mindre og mindre for samfundsøkonomien. Både lokalt, hvor selv de mest landbrugsprægede kommuner har meget lidt glæde i kommunekassen af de lokale landbrug. Og nationalt, hvor skatteborgerne holder hånden under et gældsplaget landbrug gennem bankpakker og landbrugsstøtte.

Der er ingen endegyldige svar på det spørgsmål. Store bedrifter vil kunne have bedre mulighed for at investere i miljøteknologi og dermed reducere næringsstofbelastningen. Mens det på den anden side er påvist, at pesticidforbruget stiger med størrelsen på bedriften. Når det gælder den visuelle forurening er der til gengæld ingen tvivl om, at de store fabrikslignende staldbygninger med fodersiloer og gylletanke er et problem.

I hele denne debat er det også vigtigt at kalde en møggreb for en møggreb: Den gennemsnitlige størrelse på en bedrift er steget fra mindre end 20 ha i 1970 til ca. 60 ha i dag. Det er en tredobling, som er gennemført på trods af alle restriktionerne i landbrugsloven. Antallet af bedrifter er i samme tidsrum faldet fra 140.000 til 43.000 i 2008. Så logikken tilsiger os, at det ikke er størrelsen på bedriften, som afgør om den er rentabel. Og der er åbenbart heller ikke natur- eller miljøgevinster at hente i de evigt voksende bedrifter.

Danmarks Naturfredningsforening mener, at vejen frem er nytænkning. Vi skal skabe rammerne for et landbrug, som både på det korte og det lange sigt i langt højere grad lever op til de ønsker og krav, som samfundet, med rette, kan forvente af landbruget og dets produktion.

DN har derfor formuleret en landbrugspolitik, der sigter på 100 % omlægning til økologi over 30 år. Vi vil nemlig gerne stadig have et erhverv, der producerer fødevarer i Danmark. Men vi vil også have, at landbruget i langt højere grad end i dag tager hensyn til det omgivende miljø, til naturens mangfoldighed og til klimaet. Målet er, at også den danske husdyrproduktion i løbet af de næste 30 år bliver selvforsynende i den forstand, at foder dyrkes økologisk i Danmark, og at husdyrgødninger går tilbage til jorden som næringsstoffer i den økologiske planteproduktion.

Visionen er:

- Et landbrug på naturens præmisser
- Et landbrug, der giver plads til sammenhængende naturområder
- Et landbrug med gode levebetingelser for dyr og planter
- Et landbrug, der producerer kvalitetsfødevarer uden at forurene vores vandmiljø
- Et landbrug, der bidrager til vores sundhed
- Et landbrug, der behandler husdyrene værdigt

DN mener, at det økologiske landbrug opfylder alt dette.

Samtidig er de økologiske landbrug langt mindre påvirket af den gældskrise, som tynger resten af landbruget. De er bedre konsolideret og kan derfor i højere grad selv tage ansvaret for udviklingen i stedet for at skulle vente på bankernes prikkerunde.

Vi er samtidig klar over, at der vil komme et yderligere tryk på strukturudviklingen og at der er stor politisk opbakning til en landbrugslov, der giver mulighed for langt større bedrifter. Derfor mener vi der skal knyttes nogle klare betingelser til den nye lov:

1. Der skal udpeges arealer, hvor naturen får mere plads. Ca. 1/3 af landbrugsarealet skal reserveres til naturformål.
2. Der skal udpeges områder, hvor de store husdyrbrug kan ligge. Det skal være muligt for kommunerne at lokalplanlægge for husdyrbrug.
3. Hegn og markskel skal sikres gennem naturbeskyttelsesloven. Når markerne bliver større forsvinder hegnene og skellene mellem markerne.
4. Adgangen til det åbne land skal sikres
5. Det skal være muligt for fonde og foreninger at købe landbrugsjord til naturformål udenfor de særlige områder med natur.

Ad 1.

- Dyrkningsfri zoner på mindst 10 meter langs vandløb og søer
- Dyrkningsfri zoner på mindst 10 meter på konventionelle landbrugsarealer, der grænser op til økologiske marker, natur- og skovområder og private haver
- 6 meter brede zoner langs veje samt jord- og stendiger, hvor der ikke gødskes og sprøjtes
- Bindende natur og klimaplaner for alle landbrug
- Lavbundsjord skal tages ud af omdrift
- Forbud mod at gøde, sprøjte og dræne udyrket natur (det vil sige § 3-områder, andre naturområder og udyrkede arealer)

Ad 2.

Det er vigtigt at skelne mellem landbrugets bygninger og landbrugets drift af arealer. Hvad angår bygningerne til store husdyrbrug, biogas mv. er det Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse, at der bør udpeges områder, hvor disse skal placeres, og at udpegningen bør ske i en landsplanlægning, som kan vurdere hensyn til miljø, natur og landskaber på tværs af kommunegrænser.

Når regeringen nu med Grøn Vækst har erkendt, at landbruget er en industri, så skal de selvfølgelig også skabe den nødvendige lovgivning til denne industri.

Al industribyggeri er underlagt planloven, mens landbruget som den eneste industri er fritaget fra lokalplan og kommuneplanlægning. Det vil sige, at en kommune ikke kan beslutte hvor og hvordan en landmand må bygge.

Danmarks Naturfredningsforening anbefaler derfor en ændring af planloven som led i udmøntningen af Grøn Vækst, der giver kommunerne mulighed for at lokalplanlægge for landbrugsbyggeri i det åbne land.

Ad 4

Strukturudviklingen har medført en ensretning af det åbne land, hvor der også sker nedlæggelse af stier og markveje. I nogle egne af landet er mere end halvdelen af adgangslinjerne i landskabet forsvundet. Udyrkede arealer bliver i stigende grad indhegnet. Samtidig er det stadig færre beboere i landdistrikterne, der gennem deres tilknytning til landbruget har adgang gennem dyrkede arealer til naturområdet.

Ad 5

Det er stadig for besværligt for fonde og foreninger at købe landbrug med henblik på at genoprette naturen. Efter lovforslaget er det fortsat ikke muligt for at købe uden for særlige områder med natur.

Danmarks Naturfredningsforening opfordrer til, at lade fonde, foreninger m.m. hvis formål er at støtte naturbeskyttelsesformål købe landbrugsejendomme også uden for de særlige områder med natur.

Afslutning

I stedet for at satse ensidigt på at gøre landbrugsbedrifterne større. I stedet for satse på at masseproducere fødevarer til et verdensmarked, som altid presser priserne. I stedet for at blive ved i den skure, der belastar miljøet, forarmer naturen og, hånden på hjertet, gør Danmark grimmere. Hvorfor bruger vi så ikke krisen til at forny landbruget på fremtidssikret måde?

Det er en stor skuffelse, at visionerne i regeringens Grøn Vækst kun rakte til at give los for størrelsen på landbrugsbedrifterne. Netop i en tid, hvor et kriseramte landbrug og klimaforandringer ellers baner vejen for at tænke i holdbare løsninger, der gavner både naturen og miljøet, sikrer arbejdspladser og eksportindtjening.

Lad os satse på fødevarerne. Men lad os samtidig satse på alle de afledte værdier landbruget er med til at give rammerne for: Mere natur, bedre miljø, mindre klimabelastning. Gør landbruget til en multifunktionel leverandør af kvalitetsfødevarer, vedvarende energi, dyrevelfærd og mangfoldigt liv på landet.

Blok 3: Lovændringernes betydning for ejerformer i landbruget, personers og selskabers erhvervelse, herunder bopælspligt.

Oplæg 1

Af Niels Kærgård, professor, Afd. for International Økonomi og Politik, Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet

Nye ejerformer i landbruget

Engang var der noget der hed landbokultur – det var noget med selveje og familiebrug. Denne klassiske landbokultur eksisterer ikke længere. Det er bl.a. skildret i litteraturen af forfattere som Knud Sørensen og Jens Smærup Sørensen fx i bogen "Mærkedage" fra 2007. Men spørgsmålet er, om det betyder, at landbruget er blevet et helt almindeligt erhverv, der skal drives på helt almindelige vilkår.

Det lægger den nye landbrugslov i betydelig udstrækning op til med ophævelse af arealgrænserne for erhvervelse af ejendomme og udvidet adgang for "normale" eksterne investorer til køb af landbrug. Den nye landbrugslov giver således i meget høj grad mulighed for, at landbruget kan blive et helt almindeligt erhverv, "almindelig business".

Problemet er, om det er rigtigt, at der ikke længere er en speciel mentalitet i erhvervet, og om ikke selvejet stadig spiller en rolle. Det er vanskeligt at forklare de jordpriser der blev observeret under højkonjunkturren ud fra rationelle investeringskalkuler. 300.000 kr/ha har aldrig kunnet forrente sig. De priser kan kun forklares ud fra nogle motiver som villighed til at betale for at få foden under eget bord og ambitioner om at udbygge sin bedrift. Eller for deltidslandmændene som en investering i en – måske dyr - hobby.

Det har noget med opfattelsen af arbejdet at gøre. Arbejdet som sur pligt har utvivlsomt noget at gøre med, at vi har fået mindre og mindre indflydelse på vort eget arbejde, og at arbejdet er blevet rationaliseret og effektiviseret. De gammeldags selvstændige, en række offentligt ansatte og også mange traditionelle private funktionærjob gav plads til, at man selv kunne tilrettelægge arbejdet, og også selv styre arbejdstempoet. Det var og er noget, der i udpræget grad gælder for landmænd. Ved højtidelige lejligheder har man talt om "kald" i forbindelse med de "finere" af den slags job. Det har man aldrig gjort i landbruget. Men man har jævnligt sagt, at det var lysten, der drev værket.

Det er næppe tilfældigt, at den lavere arbejdstid (i normale lønmodtagerjob er arbejdstiden faldet fra 57 timer om ugen i 1911 til 37 timer i 2000) ikke er slået igennem blandt chefer og selvstændige. En Gallupundersøgelse i 1999 viste, at universitetslærere i gennemsnit havde en ugentlig arbejdstid på 48 timer, professorer 52,3 timer (Forskerforum, 1999 nr. 128), og Fødevareøkonomisk Instituts regnskabsstatistik viser, at den gennemsnitlige heltids landmand i 2005 arbejdede 2177 timer. De fleste videnskabsfolk arbejder og publicerer forskningsresultater lang tid efter den normale pensionsalder, mange til de er op i 80'erne. Mange selvstændige har fortsat egen virksomhed langt efter den normale pensionsalder. Danmarks førende erhvervsmand er over 90.

Det har en selvstændig værdi at være selvstændig og selv at kunne tilrettelægge sit arbejde. Derfor er man villig til at arbejde til relativt lave timelønninger. Aflønningen af heltidslandmænd ifølge Danmarks Statistiks regnskabsstatistik har siden 1990 kun i 3 år været over 100 kr. i timen og aldrig over 120 kr. (Otte Hansen, 2009). Og det er vigtigt at gøre sig klart, at de selvstændige landmændenes timeløn er noget, de selv kan bestemme – den fastsætter de nemlig selv via den pris, de er villige til at betale for jorden. Man må regne med, at en landmand beregner, hvad afkast en ejendom kan give, og så betaler en pris, der kan forrente fremmedkapitalen og give et afkast af egenkapitalen og en aflønning til ham selv, som han er tilfreds med; ellers ville han vel ikke betale prisen.

Det er et fænomen den internationalt berømte russiske jordbrugsøkonom A.W.Chayanov diskuterede intenst i 1920'erne. I Rusland i 20'erne var en marxistisk terminologi en selvfølgelighed, så han talte om de selvstændige bønders "selvudbytning". Nogen taler om, at problemet er, at afkastet i landbruget er for lille, og at man må finde omkostningsbesparelser. Men den slags vil jo straks kapitalisere sig. Så så længe jordprisen er betragtelig over nul, kan man ikke sige, at der er et konkurrenceevne- eller omkostningsproblem.

Selv om landbruget bliver et "normalt" erhverv, så er det svært at se, hvorfor eksterne langsigtede investorer skulle investere i jord, hvis det ikke giver et afkast, der svarer til normalafkastet ved andre investeringer. Det er også svært at tro, at landmænd, der er ansat som almindelige lønmodtagere og styret af en ekstern bestyrelse af kapitalejerne, skulle acceptere en aflønning og en arbejdstid, der er mindre gunstig end den almindelige overenskomstmæssige for folk med deres uddannelse og ansvar. Og det er langt over den aflønning af landmændenes arbejde og den forrentning af egenkapitalen, landbruget giver i dag.

Så længe der er landmænd, der er så glade for at være selvstændige og herre i eget hus, at de er villige til at betale ejendoms- og jordpriser, der er så høje, at deres egen aflønning og forretningen af deres egen kapital er langt under markedslønningsene og markedsrenten, så er det svært at se, hvad langsigtede investorer vil få ud af at investere i landbruget, selv om de får mulighed for det.

Men det er klart, at det ikke nødvendigvis behøver at betyde, at selskabsformen ikke vinder større udbredelse. Dels kan der være nye selskabsformer, der letter generationsskiftet, og det er vel helt i landbrugets interesse. Dels er jord- og ejendomspriserne jo stærkt svingende, og det kunne lokke mere kortsigtede investorer til at spekulere i ejendomme og jord. Det ville ikke være til fordel for hverken landbruget eller samfundet, for det kunne forstærke de store prisudsving, der allerede er på landbrugsjord.

Blok 3: Lovændringernes betydning for ejerformer i landbruget, personers og selskabers erhvervelse, herunder bopælspligt.

Oplæg 2

Af Susanne Schøtt, underdirektør, Finansrådet Finansrådets oplæg ved høring i Folketingets Fødevareudvalg vedrørende ændringer i landbrugsloven (L39)

Spørgsmål 1: *Långiver-vinkel: Hvor mange landbrugsejendomme vurderes at gå over til en selskabsform? Hvilke overvejelser vil ligge bag? Hvordan vil interessen være for at investere? Hvem vil købe en under-skudsforretning?*

Finansrådet ser meget positivt på det fremsatte ændringsforslag til landbrugsloven, idet det åbner for nye muligheder for landbrugets udvikling på flere fronter, hvoraf følgende særligt skal fremhæves:

- En ophævelse af de størrelsesmæssige begrænsninger på bedriftsniveau er med til at støtte op om strukturudviklingen i landbruget ved at gøre det lettere at opnå større, mere effektive og professionelle bedrifter, der kan udnytte stordriftsfordele. Hermed styrkes dansk landbrugs konkurrenceevne.
- Kravet til personligt ejerskab lempes, hvilket medfører, at en bredere kreds af aktører vil kunne investere i landbrugsejendomme, end det er tilfældet i den nuværende lov. Dette vil give mulighed for at tilføre landbruget ny kapital.
- Lempelsen af de hidtidige erhvervelsesbetingelser er yderligere med til at øge kredsen af aktører, der kan erhverve landbrugsejendomme.
- Der er også et punkt om afkobling mellem mark og stald, hvilket giver mulighed for, at selskaber kan etablere sig med jordløs animalsk produktion uden for landbrugsloven. Det giver mulighed for at udvikle landbrugsbedrifter som rene industrivirksomheder.

Disse ændringer er alle skridt i den rigtige retning mod at skabe et landbrugserhverv med mere optimale rammer, der kan styrke konkurrenceevnen og skabe bæredygtig vækst fremadrettet. Kort sagt et landbrugserhverv med forudsætninger mere lig det øvrige erhvervsliv.

Som repræsentant for långiversiden ser Finansrådet det som positivt, at der åbnes for, at en bredere kreds af eksterne investorer kan skyde kapital ind i landbruget. Dette vil alt andet lige medføre, at landbruget får et kapitaludbud mere lig det øvrige erhvervsliv med et bredere udbud af finansieringstyper, hvilket kan bidrage til en bedre finansiel soliditet i landbruget.

Hvorvidt de nævnte lovændringer vil påvirke erhvervet med det samme - dvs. det vil afstedkomme en øget investorlyst samt medføre en stigning i antal og/eller omfang af landbrug på selskabsform - vil dog afhænge af flere faktorer. For det første er det stærkt nødvendigt, at indtjeningen i landbruget forbedres, så landbruget kan generere et afkast lig det afkast, investorer ville kunne få i andre brancher, og hermed blive et attraktivt investeringsobjekt. Endvidere er opretholdelsen af kravet om bestemmende indflydelse til landmanden i selskabet en hæmsko for investorlysten. Det bør overvejes at fjerne dette krav, idet investorer som regel ville kræve en vis medbestemmelse, når de skyder kapital ind i selskabet. Et krav om bestemmende indflydelse til landmanden findes ikke tilsvarende i andre erhverv. Hvorvidt landmændene i stigende grad vil benytte sig af selskabsformer vil afhænge af skattemæssige og selskabsretlige overvejelser, men også i høj grad af, om der sker ændringer i både mentalitet og praksis. Der er brug for at dreje fokus væk fra selveje-tendensen og over mod andre mulige ejerformer, herunder selskaber.

Finansrådet venter således ikke, at der sker store ændringer i landbrugets ejerformer på kort sigt, men at det er realistisk, at der på sigt vil ske en udvikling hen mod øget brug af selskabsformer og flere eksterne investorer i landbruget. Det er imidlertid vigtigt for Finansrådet at påpege, at det fremsatte forslag til ændring af landbrugsloven er et skridt i den helt rigtige retning for at skabe et konkurrencedygtigt landbrugserhverv med rammebetingelser lig det øvrige erhvervsliv.

Spørgsmål 2: *Hvilken betydning vil nye ejerformer have for at kunne holde personer økonomisk ansvarlig, fx ved fælleseje?*

Det er ikke Finansrådets vurdering, at nye ejerformer umiddelbart vil have betydning for, hvorvidt man kan holde personer økonomisk ansvarlige, fx ved fælleseje. Man må forvente, at der inden for de forskellige konstruktioner, der dannes, vil blive forlangt kaution fra hovedaktionær. Eller alternativt blive indarbejdet en række stærke hensigtserklæringer/covenants vedrørende indtjeningskraft, soliditetsforhold osv., som skal være overholdt. Hvis de ikke overholdes kræves en forpligtelse til yderligere kapitalindskud. For långiver vil det fortsat være normal fremgangsmåde at kræve sikkerhed for, at de personer der har up-side, også står inde for finansieringen på den ene eller anden måde – det gælder for landbruget som for andre erhverv.

Spørgsmål 3: *Hvad vil konsekvenserne være af evt. faldende jordpriser for de danske landmænd og for andre?*

Jordpriserne er faldet markant siden 2. halvår 2008, og samtidig er handlen med jord gået tilnærmelsesvis i stå. Prisfaldet er en reaktion på den store prisboble, der har været på markedet for landbrugsjord – en boble som har været betydeligt større end boblen på boligmarkedet.

De faldende jordpriser har betydelige konsekvenser for de danske landmænd. Landmændene har nemlig i takt med de stigende jordpriser øget deres gældsætning ved sikkerhedsstillelse i jorden. Faldet i jordens værdi betyder, at flere landmænd nu er teknisk insolvente.

De teknisk insolvente landmænds situation er alvorlig set i lyset af, at dansk landbrug befinder sig i en indtjeningskrise, der giver driftsmæssige tab. På kort sigt har en rekordlav rente dog hjulpet landmændene. Men det må forventes, at der er en del landmænd, som bliver nødsaget til at forlade erhvervet.

Krisen i dansk landbrug har ramt alle driftsgrene og dermed alle typer producenter, men individuelt set er der stor forskel på landmænd – nogen klarer sig rigtig godt. Det er primært de landmænd, som har været meget ekspansive, eller som har haft driftstab de senere år på bekostning af deres friværdi, som er hårdest ramt af faldende jordpriser. Også landmænd, som har købt deres brug inden for de seneste 5 år, hvor priserne har været meget høje, er økonomisk hårdt ramt.

Det er ikke kun landmændene, som de faldende jordpriser har konsekvenser for. Manglende solvens giver færre investeringer samt en faldende efterspørgsel efter landbrugsrelaterede ydelser. Det får beskæftigelsen i følgeerhvervene til at falde. Det er både maskinproducenter, rådgivning, slagterier og andre. Hvis udviklingen fortsætter, så vil følgeindustriens konkurrenceevne blive svær at opretholde, og det kan betyde, at hjemmemarkedet bliver reduceret betydeligt. Tal fra 2008 viser, at landbruget beskæftiger omkring 85.000 personer ud over dem, der arbejder i primærlandbruget og har en eksport for ca. 50 mia. kr. ud over landbrugsvarerne.

De faldende priser på landbrugsejendomme har også konsekvenser for landbrugets kreditgivere, da værdien af deres sikkerheder bliver forringet. Pengeinstitutterne er dem som først vil opleve tab, da de har sikkerhed i den yderste del af pantet, og de har i mange tilfælde også stillet en garanti over for realkreditudlån. Kreditgiverne har dog indtil videre i den aktuelle krise kun oplevet begrænsede tab på landbrugsudlån.

Spørgsmål 4: *I hvilken udstrækning er lovændringerne løsningen på landbrugets gældsproblemer?*

Finansrådet mener ikke, at lovændringerne **på kort sigt** løser landbrugets gældsproblem, selvom lempelsen kan være med til at sende nye købere i markedet og hermed understøtte markedet samt jordpriserne. På kort sigt skal fokus være på at forbedre indtjeningen. En god løbende driftsøkonomi er nøglen til at undgå en konkursbølge blandt landmændene.

På lidt længere sigt kan lovændringerne derimod være en vigtig del af en løsningsmodel for et bæredygtigt landbrugserhverv. Strukturudviklingen kræver en nytænkning af ejer- og finansieringsformer, der kan mindske kapitalkravet ved ejerskifte samt bedre kan modsvare de krav til finansiering og kompetencer, som de stadig større bedrifter fordrer. Ellers bliver det ikke muligt at udnytte landbrugets stordriftsfordele, og hermed forbedre produktiviteten og indtjeningen fremadrettet. Den nuværende tendens til selveje er ufrugtbar og en medvirkende årsag til gældsætningen i landbruget grundet det store kapitalkrav for den enkelte landmand. Fremtidens modeller for ejer- og generationsskifte bør i stedet fokusere på successiv overdragelse og samarbejdsformer, hvor bedriften ikke drænes for kapital ved ejerskifte. Sådanne modeller kan fx være øget brug af driftsfællesskaber, selskabseje, forpagtning mv. Det vil medvirke til, at nogle landbrug kan udvikle sig videre, at unge landmænd med rigtig gode kvalifikationer kan komme ind i erhvervet via selskabskonstruktioner, og til en mangfoldighed i ejerformer svarende til, hvad der også kendes fra andre erhvervssektorer.

Finansrådet ser ændringen af landbrugsloven som et vigtigt skridt, der kan medvirke til at give landbrugserhvervet bedre betingelser for, at der kan ske den nødvendige strukturtilpasning.

Høringsvar i forbindelse med lovbehandlingen

Forslaget til lov om ændring af lov om landbrugsejendomme, L 39, var udsendt i høring i perioden 16. juli - 13. august 2009.

Her bringes tre udvalgte høringssvar fra hhv. Kommunernes Landsforening, Danmarks Naturfredningsforening samt Fødevarer & Landbrug (tidligere Landbrugsrådet).

Samtlige indkomne høringssvar kan ses her:

<http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20091/lovforslag/l39/bilag/1/741178/index.htm>

KI's høringssvar: forslag til lov om ændring af lov om landbrugsejendomme

Neden for følger KI's høringssvar i forbindelse med ovennævnte lovændringer:

Med lovforslaget afskaffes bl.a. de størrelsesmæssige begrænsninger på bedrifterne mht. både antal ejendomme og hektar, samt maksimalgrænsen for antal dyreenheder pr. enkelt bedrift. ligeledes ophæves kravene til hvor mange procent af udspretningsarealerne som skal være ejede.

På den baggrund er der behov for at sikre kommunernes muligheder for at planlægge for landbrugsejendomme gennem kommuneplanlægningen, også for at sikre arealer hvor der ikke ønskes store industrilandbrug. Dette bør sikres gennem etablering af en hjemmel for kommuner til foretage en 3 delt klassificering af det åbne land til hhv. intensivt jordbrug, flersidig anvendelse og beskyttelseshensyn som fx af vand og natur.

Herudover bør der sikres en hjemmel for kommunerne til at lokalplanlægge for landbrugsbyggeri i det åbne land.

Med Grøn Vækst og landsplanredegørelsen lægges der op til at kommunerne får mulighed for at planlægge for placering af de forventlige nye større husdyrbrug. Mht. ikrafttrædelsestidspunktet af denne lover det derfor efter KI's opfattelse væsentligt at der ikke opstår en periode hvor kommunerne ikke har mulighed for at planlægge for landbrugsbyggeriet. Denne lov bør derfor ikke træde i kraft før de nye planlovsændringer træder i kraft.

Med venlig hilsen

Martin Skriver

Direkte tit: 33703875

Mali: mks@kl.dk

KL, Teknik og Miljø

Weldek.mpsgade 10

2300 København S

Danmarks Naturfredningsforenings hørings svar til udkast til forslag til ændring af lov om landbrugs- ejendomme.

Fødevareministeriet har den 16. juli 2009 sendt ovenstående udkast til lov i høring. I den anledning har Danmarks Naturfredningsforening følgende bemærkninger:

Danmarks Naturfredningsforening hilser det velkomment, at der med lovændringen lægges op til at der bliver lettere for naturbevarende fonde at erhverve egentlig landbrugsjord til naturformål. Vi finder det dog unødvendigt, at der skal gælde særlige regler for erhvervelse af suppleringsjord i disse tilfælde, hvor en naboejendom, der ønsker suppleringsjord, kan forhindre opkøb fra en naturbevarende fond. At der her skal være en særregel syntes ikke at være i overensstemmelse med lovens § 1 stk. 1 og § 11 stk. 1. ligeledes er der heller ikke overensstemmelse med lov om drift af landbrugsjorder, hvor af det af § 4 stk. 2 fremgår, at drift som halvkultur eller henliggende som udyrket og lysåbent areal, er at betragte som jordbrugs mæssigt formål. Danmarks Naturfredningsforening skal derfor foreslå, at lovforslagets § 24 stk. 3 ændres, således at den sidste sætning vedrørende fortrinsstilling slettes.

Desuden skal Danmarks Naturfredningsforening udtrykke sin undren over, at det i konsekvensvurderingen af lovforslaget bliver vurderet, at der ikke vil være miljømæssige konsekvenser af lovforslaget. Der er med lovforslaget tale om særdeles drastiske ændringer i forhold til ejerskab og forvaltning af en meget stor del af Danmarks areal. Derfor finder vi konsekvensanalysen mangelfuld og skal opfordre til at der bliver foretaget en meget grundigere analyse af lovens miljø- og naturmæssige aspekter, således at der gennem anden lovgivning sikres den nødvendige beskyttelse af natur, landskab og miljø.

Slutteligt skal der også nævnes, at Danmarks Naturfredningsforening kan se en risiko for tilsidesættelse af natur, miljømæssige og landskabelige hensyn i forbindelse med udstykninger til jordløse brug. Disse forhold også reguleres af andre love, som planloven og lov om miljøgodkendelse mv. af husdyrbrug, og da ændringer til disse endnu ikke er udsendt i høring, skal vi allerede her udtrykke vores bekymring for varetagelsen af disse hensyn med forventning om at der bliver taget de nødvendige hensyn ved ændringerne af disse love.

Med venlig hilsen

Thyge Nygaard
tny@dn.dk

Høring over lovforslag til ændring af landbrugsloven

Landbrug & Fødevarer (L&F) takker for modtagelse af ovennævnte høring.

Det er positivt, at forslaget til ændring af landbrugsloven på en lang række punkter giver erhvervet mulighed for stordriftsfordele og derved skaber bedre vækstmuligheder. Hertil kommer, at de foreslåede ændringer vil medføre, at omsætteligheden af landbrugsejendomme forbedres - og således kan understøtte strukturudviklingen i erhvervet. Det er dog vurderingen, at disse ændringer vil få relativt lille betydning for de mindre og mellemstore bedrífers udviklingsmuligheder.

L&F kan således tilslutte sig afskaffelsen af arealgrænsen og grænsen for antal ejendomme både ved erhvervelse og ved samdrift/forpagtning, men finder, at der bør være et generelt uddannelseskraft ved drift af landbrug, jf. nedenfor.

Opblødningen af reglerne om selskaber giver en bedre mulighed for at tilføre både kapital og viden til den enkelte bedrift, når der åbnes for eksterne investorer. L&F lægger stor vægt på at landmanden i selskabet har bestemmende indflydelse, men reglerne bør være mere fleksible.

Der bør åbnes mulighed for, at § 20-selskaber kan ejes af flere landmænd i fællesskab, hvor disse landmænd tilsammen har den bestemmende indflydelse. Herved vil det reelt være lettere at lave glidende generationsskifter i selskabsform, hvor ejerskabet er ligeligt fordelt, fx far og søn eller produktionselskaber, hvor flere produktionslandmænd ejer i fællesskab.

Det skal bemærkes, at muligheden for at eje i fællesskab findes i den nuværende landbrugslov i reglerne om anpartserhvervelse. Det vil virke selvmodsigende, at fællesskabet med flere ejere - uden at en af disse personer skal bestemme - kun kan eje via personligt ejerskab i § 16, men ikke i selskabsform efter reglerne i §20.

L&F tilslutter sig afskaffelse af reglerne om areal krav og husdyrhold og indførelse af muligheden for jordløse husdyrbrug. Denne ændring vil medvirke til at skabe nye vækstmuligheder for husdyrproduktionen. Disse ændringer bør i øvrigt gennemføres allerede fra lovens vedtagelse, således at erhvervet kan benytte sig af denne mulighed, hurtigst muligt.

L&F tilslutter sig forslaget om, at den upersonlige bopælspligt udvides til 0 år, og at den kommer til at gælde alle bedrífte. Det vil give mulighed for opfyldelse af bopælspligten på følgende måde:

1. En person, som ejer ejendommen, har bopæl på ejendommen.
2. En landmand, som driver ejendommen, har bopæl på ejendommen eller på en anden af ham drevet landbrugsejendom.
3. En tredje person, som lejer boligen, har bopæl på ejendommen. Ejeren må kun komme på ejendommen i det omfang, det er nødvendig for ejendommens drift.

L&F kan derudover tilslutte sig, at kravet om egen drift afskaffes ved erhvervelse af landbrugsejendomme over 30 ha. Det bør dog være et bærende princip, at der er et uddannelseskraft ved drift af landbrug. L&F foreslår således, at bestemmelsen om uddannelseskraft ved erhvervsmæssigt husdyrhold (over 15 DE) suppleres med et uddannelseskraft ved drift af ejendomme over 30 ha.

I den forbindelse er det vigtigt at bevare den nuværende adgang for deltidslandmænd til at drive op til 70 ha uden landmandsuddannelse samt til at opnå uddannelsesattest ved i en periode på 4 år at drive landbrug på over 30 ha. Det har betydning for bevarelse af alsidigheden, at deltidslandbrug er en attraktiv indgang til erhvervet. Ikke-landmænd skal blandt andet have mulighed for at opnå praktisk erfaring og herefter udvide deres landbrug. L&F foreslår derfor at ejere og forpagtere, som har drevet et landbrug på mindst 1 S ha i mindst 2 år, har ret til at drive op til 70 ha. Reglerne bør justeres således, at der i denne situation skal være 2 års drift af mindst 30 ha, udover 2 års drift af mindst 1 S ha, således at uddannelsesattesten kan opnås på 4 år.

L&F finder, at evalueringen af reglerne om fortrinsstilling er en god anledning til at revidere reglerne, således at der sikres en reel mulighed for fortrinsstilling. Dette behov forstærkes af, at flere af de øvrige ændringer i landbrugsloven vil komme til at udhule fortrinsstillingen, som den fungerer i dag. Fortrinsstillingen er af overordentlig stor betydning for de små og mellemstore bedrifter.

L&F foreslår, at der i forbindelse med evalueringen arbejdes med en model, som er simpel og administrativt let at håndtere, og hvor fortrinsstillingen søges afklaret sideløbende med salg af ejendommen.

L&F kan tilslutte sig udvidelse af kredsen, som kan erhverve naturarealer, til også at omfatte foreninger og andre juridiske personer. Derudover åbnes op for muligheden for, at fonde, foreninger og andre juridiske personer, som noget nyt kan erhverve egentlig landbrugsjord og omlægge dem til naturformål, men det er vigtigt at værne om de egentlige landbrugsarealer og sikre, at så stor en del som muligt anvendes til produktion til gavn for vækst og beskæftigelse.

Der forsvinder løbende god landbrugsjord til byudvikling, veje og rekreative områder. Derfor bør fonde, foreninger og andre juridiske personer ikke generelt kunne erhverve landbrugsarealer, som er placeret uden for naturområder med mindre, det er hensigten at drive landbrug.

Der bør udformes et restriktivt regelsæt, der fastlægger hvilke arealer, der efter lovens vedtagelse kan overgår fra landbrugsjord til naturarealer, således at forbruget af decideret landbrugsjord til natur begrænses samtidigt med at fonde, foreninger og andre juridiske personer har klarhed over hvilke arealer de har mulighed for at erhverve.

Den i lovforslaget foreslåede adgang til fortrinsstilling for landmænd vil ikke være tilstrækkelig til at sikre bevarelse af produktionsjord til fremtidens produktionslandbrug.

Den offentlige adgang til naturarealer bør ske efter de generelle regler i naturbeskyttelseslovens §§ 22-29 om offentlig adgang til privat ejede arealer. Anvendelse af to sæt regler om offentlighedens adgang til privat ejede arealer er uhensigtsmæssig, og bestemmelsen om offentlighedens adgang bør derfor ikke indgå i landbrugsloven.

L&F tilslutter sig bevarelse af de nuværende regler om suppleringsjord og sammenlægning.

L&F finder, at de nuværende dispensationsmuligheder fra ejertidskravet på 8 år i familiehandel og fra bopælspligten ved overdragelse af ejendomme, som har været i slægtens eje i længere tid, skal bevares. Ligeledes bør der kunne gives dispensation for uddannelseskravet ved familiehandel og arv, idet disse overdragelse efter de nuværende regler ikke er omfattet af uddannelseskravet.

Afslutningsvis skal det understreges, at disse ændringer af landbrugsloven bør gennemføres hurtigst muligt. Som nævnt ovenfor bør reglerne om husdyrhold og arealkravet gennemføres allerede fra lovens vedtagelse. En ikrafttræden 1. juli 2010 er i øvrigt for sent i forhold til ansøgningsfristen for enkeltbetaling for produktionsåret 2010. L&F foreslår derfor, at loven træder i kraft ved offentliggørelsen, dog senest 1. april 2010.

Der vedlægges bilag med tekniske bemærkninger til lovforslaget.

Med venlig hilsen

Lone Saaby

Direktør

Landbrug & Fødevarer

Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal, 1620 København V

Tlf.: +45 33394672, mobil: +45 41261748

www.lf.dk

Spørgsmål og svar i lovbehandlingen

Udvalgte spørgsmål fra Folketingets Fødevareudvalg til ministeren for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri med dennes besvarelse.

Øvrige spørgsmål fra Fødevareudvalget kan ses her:

<http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?%2fsamling%2f20091%2flovforslag%2fL39%2fspm.htm=&numberOfRecords=50&pageNr=1>

Folketingets Lovsekretariat

København, den 26. januar 2010
Sagsnr.: 3676
Dok. nr.: 46476

Folketinget har i skrivelse af 18. januar 2010 (spørgsmål S 853) anmodet om min besvarelse af følgende af Bente Dahl (RV) stillede spørgsmål:

Spørgsmål S 853:

”Mener ministeren, at det er skatteyderne, der via en »landbrugspakke« skal støtte de mange forgældede landbrug, og de banker der har lånt dem de penge, landbruget ser ud til at have meget svært ved at forrente og betale tilbage?”

Svar:

Jeg kan henvise til min besvarelse af spm. S 854.

Eva Kjer Hansen

/Anders T. Christensen

Folketinget har i skrivelse af 18. januar 2010 (spørgsmål S 854) anmodet om min besvarelse af følgende af Bente Dahl (RV) stillede spørgsmål:

Spørgsmål S 854:

”Når ministeren udtaler i DR 1- udsendelsen 21-søndag, at landbruget betyder meget for det danske samfund, og derfor bør hjælpes gennem krisen, vil ministeren så udbyde både begrundelsen, og hvordan hjælpen bør komme til udtryk?”

Svar:

Landbruget eller jordbruget og den tilhørende forarbejdnings-, forsynings- og servicesektor bidrager med en bruttofaktoriindkomst på knap 60 mia. kr., en beskæftigelse på over 150.000 personer og en eksport på mere end 100 mia. kr., hvoraf eksporten af egentlige landbrugsprodukter udgør ca. 65 mia. kr., væsentligt til det danske samfund. Men landbruget og de afledte sektorer udgør herudover også en vital del af det samlede fødevareressourceområde eller den brede fødevareklynge, som efter en netop opgjort analyse fra FORA er den 2. største fødevareklynge i Europa. Det er i dette aktive, gensidigt afhængige samspil i fødevareklyngen, at landbrugets betydning for samfundet skal ses.

Fødevareklyngen eller fødevareressourceområdet bidrager til samfundsøkonomien med en beskæftigelseseffekt på mere end 300.000 fuldtidsbeskæftigede, ligesom fødevareklyngens andel af eksporten udgør ca. 125 mia. kr. ud af en vareeksport på knap 600 mia. kr.

Hertil kommer, at landbrugets aktiviteter i sagens natur især udøves i landdistrikterne, og dermed udgør et væsentligt grundlag for de samfundsøkonomiske aktiviteter i disse områder. Dermed ydes et væsentligt bidrag til at sikre den regionale balance i Danmark.

Landbruget og de øvrige fødevarerhverv fylder således meget i den danske økonomi. Det er derfor vigtigt, at vi nøje følger udviklingen.

Situationen i landbruget er vanskelig. Der er dog lyspunkter. Decemberterminen er overstået, og meldingerne fra realkreditsystemet tyder på, at terminen er afviklet uden alvorlige tegn på stigninger i restancerne. Endvidere tyder nye tal fra Fødevarerøkonomisk Institut på, at situationen i 2010 vender, efter at indtjeningen i landbruget i de sidste 3 år har været utilfredsstillende. En medvirkende faktor er, at refinansieringen her i december af en væsentlig del af landbrugets gæld nød godt af den lave rente. FØI skønner, at rentelettelsen i 2010 i forhold til 2009 vil udgøre godt 3,5 mia. kr. Det er endvidere Fødevarerøkonomisk Instituts vurdering, at produktionspriserne – om end langsomt – nu er på vej opad, og at ikke mindst forventninger til lavere foderpriser vil betyde, at især resultatet af den animalske produktion vil forbedres.

Dog er situationen fortsat skrøbelig. En række tiltag har eller vil være med til at stabilisere udviklingen. Regeringens bank- og kreditpakker har stabiliseret det finansielle system og dermed også pengeinstitutternes muligheder for at udvise fornøden tålmodighed.

Lad mig også pege på ændringen af landbrugsloven, som forhåbentlig bliver vedtaget her i foråret. Jeg har bl.a. fremhævet betydningen af en udvidet adgang for selskaber til at eje landbrugsejendomme som en mulighed for at tilføre landbruget mere tålmodig kapital. Men også de øvrige ændringer til lempelser af ejerskab, antal ejendomme og arealomfang kan bidrage til at stabilisere prisen på landbrugsejendomme. Dels udvides personkredsen, som kan være interesseret i at eje en landbrugsejendom, dels er der fortsat mange velkonsoliderede landmænd, som nu får bedre muligheder for at konsolidere produktionsgrundlaget på deres bedrift.

Endvidere vil de lettelser i kontrolomkostninger mv., som er besluttet, bidrage positivt til erhvervets økonomi. Lettelserne i kødkontrollen og vedrørende husdyrregistreringen løber op i ca. 200 mio. kr. Jeg er meget opsat på at fortsætte ad vejen med at finde byrde- og omkostningslettelser og på den måde forbedre rammevilkårene. Jo hurtigere det kan ske, des mere værdifuld vil lettelserne være i den konkrete økonomiske situation.

Der er således generelt og konkret taget en række skridt, der trækker i den rigtige retning, men man må også se i øjnene, at liberaliseringen af landbrugspolitikken mv. giver større prisfluktuationer, end vi har set tidligere. Det er en situation, som landbruget og dets samarbejdspartere, herunder den finansielle sektor, må indrette sig efter, og som også stiller nye krav til sikring af erhvervenes rammevilkår.

Eva Kjer Hansen

/Anders T. Christensen

Folketinget har i skrivelse af 18. januar 2010 (spørgsmål S 855) anmodet om min besvarelse af følgende af Bente Dahl (RV) stillede spørgsmål:

Spørgsmål S 855:

"Vil ministeren forklare, hvad hun mener med, at hun vil se på rammevilkårene for dansk landbrug i sammenligning med det franske og tyske landbrug?"

Svar:

Jf. besvarelsen af S 854 ser jeg lettelse af kontrolbyrder og administrative byrder som en væsentlig indsats til at styrke landbrugets økonomi og rammebetingelser. I den forbindelse har jeg sammen med andre EU-lande presset på i forhold til EU for at få lettelse i de administrative byrder, der ligger i EU-reglerne. Samtidig følger jeg løbende med i udviklingen for så vidt angår landbrugserhvervets rammevilkår i både Frankrig, Tyskland og andre EU-lande. Erfaringerne indgår i ministeriets kontinuerlige arbejde med at skabe gode rammer for vækst og udvikling i dansk landbrug.

Eva Kjer Hansen

/Camilla Skovgård Axelsen

Teknologirådets udgivelser 2006-2010

Teknologirådets rapporter:

"Fedme som Samfundsproblem"

Teknologirådets rapport 2009

"World Wide Views on Global Warming"

Teknologirådets rapport 2009 (WWV)

"Information Booklet" (kun elektronisk)

Teknologirådets rapport 2009 (WWV)

Kan downloades på www.wwwviews.org

"Høring om GDA og andre mærker"

Teknologirådets rapport 2009/4

"Teknologi og marginalisering" (kun elektronisk)

Teknologirådets rapport 2009/3

"Et enstrengt kommunalt beskæftigelsessystem"

Teknologirådets rapport 2009/2

"Du bestemmer selv"

Teknologirådets rapport 2009/1 (kun elektronisk)

"Høring om Klimaændringer og udviklingslande"

Teknologirådets rapport 2008/6

"Klimarigtigt byggeri – vi kan, hvis vi vil"

Teknologirådets rapport 2008/5

"Høring om psykiske arbejdsskader"

Teknologirådets rapport 2008/4

"Sundhedsvæsenets patientklage- og erstatningssystem"

Teknologirådets rapport 2008/3

"Fremtidens infrastruktur"

Teknologirådets rapport 2008/2

"Brugernes it-sikkerhed"

Analyse af interviewmøde med private brugere samt anbefalinger fra en arbejdsgruppe sammensat af Teknologirådet
Teknologirådets rapport 2008/1

"Prioritering i sundhedssystemet"

Teknologirådets rapport 2007/5

"Lægeordineret heroin"

Teknologirådets rapport 2007/4

"Biodiversitet 2010"

- hvordan når vi målene?

Teknologirådets rapport 2007/3

"Det fremtidige danske energisystem"

Teknologiscenarier.

Teknologirådets rapport 2007/2.

"Ny teknologi i ældreplejen"

Debatpakke:

Bedre omsorg - bedre teknologi

Ny teknologi i ældreplejen

Scenariværkstedet

Teknologirådet maj/2007

"Energibehov med potentiale"

- danske aktører i spil"

Idékatalog om innovationsbehov på energiområdet.

Teknologirådets rapport marts/2007.

"It-sikkerhed på tværs af grænser".

Anbefalinger fra en arbejdsgruppe under Teknologirådet.

Teknologirådets rapport 2007/1.

"Perspektiver ved indførelse af gratis offentlig transport".

Teknologirådets rapport 2006/16.

"Morgendagens transportbrændstoffer"

Danske perspektiver.

Teknologirådets katalog 2006/15.

"Internationalisering af uddannelse".

Redigeret udskrift og resumé af høring i Landstingssalen den 30. august 2006.

Teknologirådets rapport 2006/14.

Nyhedsbrevet "Fra rådet til tinget":

Nr.266 11/09: Hvidbog om biobrændstoffer

Nr.265 11/09: Fedme er et samfundsproblem

Nr.264 10/09: Danske borgere ønsker klimaftale nu

Nr.263 06/09: Jagten på det ideelle fødevareremærke

Nr.262 04/09: Teknologi og marginalisering

Nr.261 04/09: Et 91-strengt AF-system

Nr.260 02/09: Trængsel og kørselsafgift

TeknologiDebat Fokus:

TD4/2009: Biometriske teknologier

TD3/2009: Klima – et job for alle

TD2/2009: Du bestemmer selv

TD1/2009: Årsberetning 2008

TD4/2008: Kan innovation løse samfundets problemer

TD3/2008: Tjenende ånd eller streng herre

Alle Teknologirådets udgivelser kan læses og hentes gratis fra Rådets hjemmeside www.tekno.dk

Gratis nyhedstjenester:

Abonner på Teknologirådets elektroniske nyhedsbrev TeknoNyt, der orienterer om hvad der sker i Teknologirådet og i teknologiens verden. Send en mail til teknonyt@tekno.dk

Abonner på Teknologirådets nyhedsbrev til Folketinget "Fra rådet til tinget" ved at sende en mail til rtt@tekno.dk